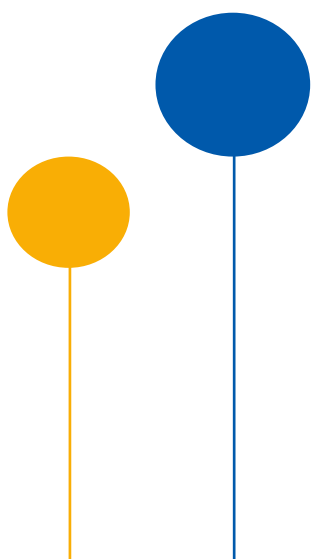

ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETİN STRATEJİK HARİTALANDIRILMASI

Haritalar, Müdahale Alanları ve Öneriler

Hazırlayanlar

Ayşe Beyazova, Emrah Kırımsoy, Ezgi Koman, Gözde Durmuş,
Mehmet Onur Yılmaz, Özgür Tek, Zeynep Kılıç.

Yayına Hazırlayanlar

Ezgi Koman, Özgür Tek

Grafik Tasarım

Mahlas

Haziran, 2014

Bu rapor AB Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen
“Çocuğa Karşı Şiddetin Önlenmesinde Sivil Toplum Örgütlerinin Güçlendirilmesi” Projesi
kapsamında hazırlanmıştır. Bu belgede yer alan görüşler AB’nin görüşlerinin yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

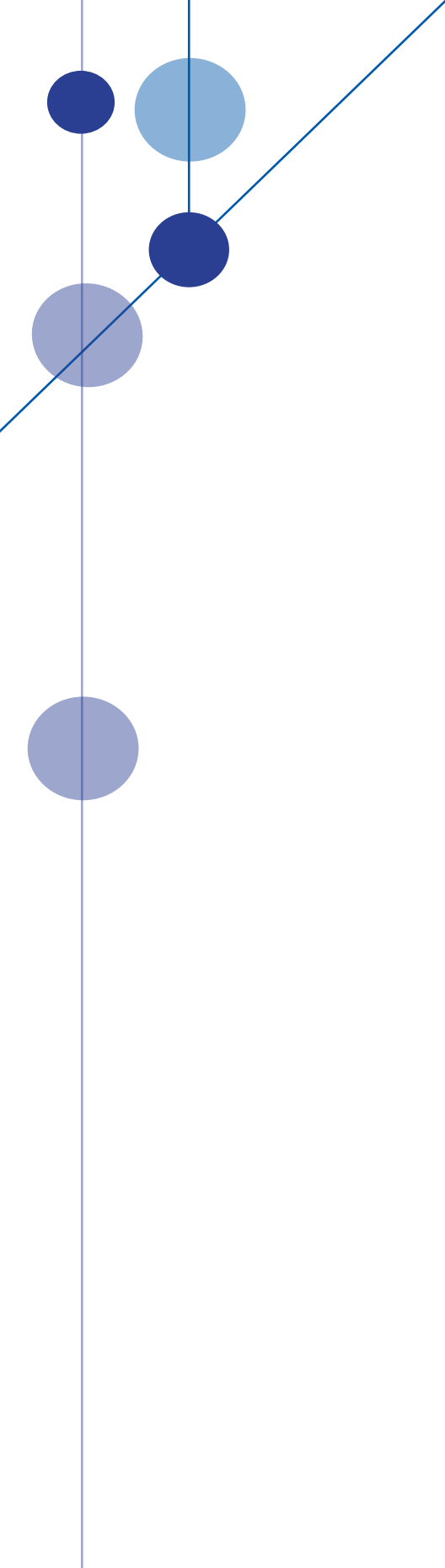
Çalışmaya Dair, 7

I. AĞ VE STRATEJİK HARİTALAMA

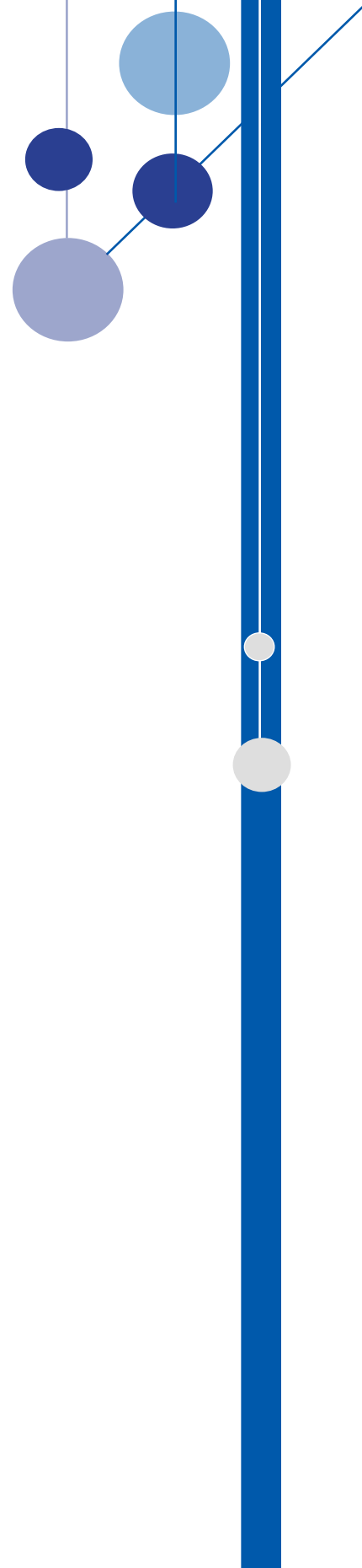
1. Ağ ve Haritalama, 11
2. Ağ Haritalamasının İnsan Hakları Bağlamında Kullanımı ve Amacı, 12
3. Ağın Unsurları ve Haritalama Süreci, 15
4. Haritalamada Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Noktalar, 21
5. Proje Bağlamında Metodoloji, 23

II. HARİTALAR VE RAPORLAR

1. Vakalar, Haritalar ve Raporlar Üzerine... , 39
2. Ç. Vakası (Çocuğa Yönelik Cezasız Kalan Cinsel Şiddet), 40
3. S.C. Vakası (Öğretmenin Cinsel İstismarı), 46
4. E. Vakası (Ev İçi Şiddet- Tanıklık), 55
6. K. Vakası (Ekonomik Şiddet ve Sokakta Çalıştırılan Çocuğun Korun(a)maması), 62
7. Ş.A. Vakası (Kapalı Kurumda Şiddet), 70
8. F.Ö. Vakası (Cinsel Şiddet Döngüsü), 76

ÇALIŞMAYA DAİR

İnsan hakları hareketi Türkiye’de de uzun süredir hak ihlalleriyle mücadele ediyor. Bazı alanlarda olumlu bir değişim ve dönüşüm sağlandığı mutlak. Ancak bazı alanlarda gösterilen çaba, elde edilen gelişme ve ihlallerdeki gerileme ile ne yazık ki doğru orantılı değil.

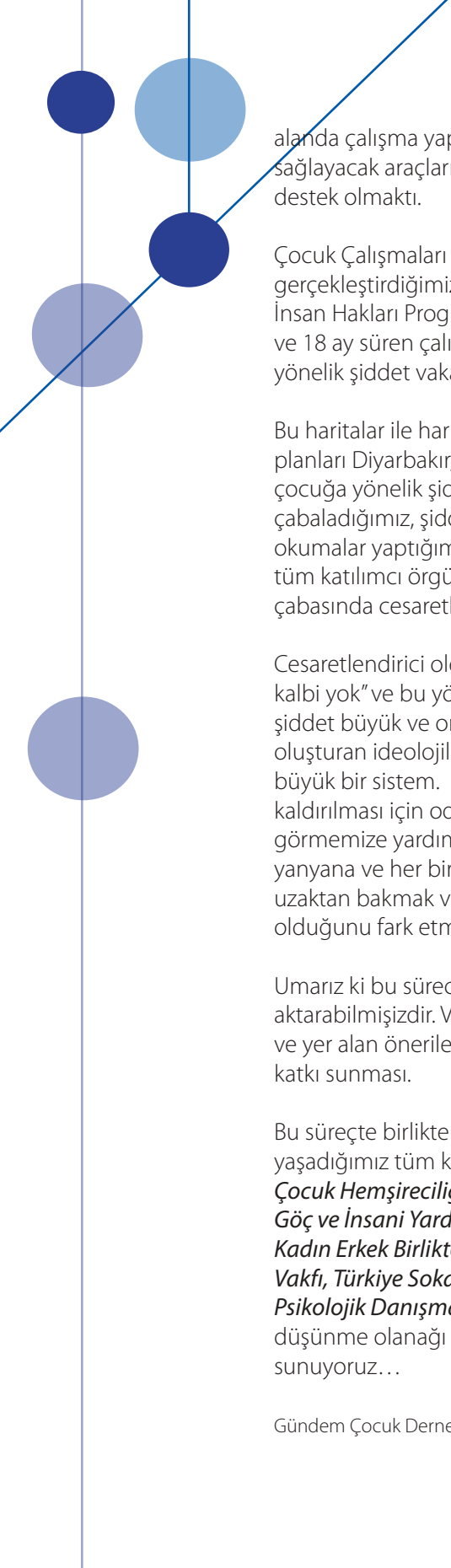
Çocuğa yönelik şiddet de aynı şekilde. Çocuğa yönelik şiddet bir insan hakları ihlali olarak karşımızda durmaya devam ediyor. Şiddet zaman zaman şekil değiştiriyor, zaman zaman çeşitli nedenlerle yeniden üretiliyor, bazen artıyor, bazense daha görünür oluyor... Ama ne yazık ki tüm çocuklar şiddetin değişik biçimlerine, değişik ortamlarda ve değişik failler tarafından maruz kalmaya devam ediyor.

Şiddet biçim değiştirse de, fail farklılaşsa da çocukların şiddete maruz kalması hep benzer bir mekanizmayla, benzer bir sistemle gerçekleşiyor: Gücün ve erkin kötüye kullanımıyla.

Çocuğa karşı şiddeti ortadan kaldırmak da bu mekanizmayı/sistemi tüm aktörleriyle ve ilişki biçimleriyle anlamak ve etkili stratejiler geliştirmekle mümkün.

2008 yılında Helsinki Yurttaşlar Derneği tarafından gerçekleştirilen “İşkencenin Stratejik Haritalandırılması” çalışması kapsamında karşılaştığımız stratejik haritalama yönteminin böyle bir olanağı bize sunabileceğini anladığımızda çok heyecanlanmıştık. Bu heyecan hak ihlallerini çok boyutla anlama yaklaşımımızla birleşince şu anda elinizde tutmuş olduğunuz yayını da içeren projenin temelini oluşturdu.

Bu proje ile amacımız karmaşık ve çok boyutlu olan “çocuğa yönelik şiddet” olgusunun ortadan kaldırılması için çocuğa yönelik şiddeti tüm boyutlarıyla ve aktörleriyle görebileceğimiz bir resmi ortaya koymak, bu resim üzerinden

alandanda çalışma yapacak sivil toplum örgütlerinin stratejik düşünmesine olanak sağlayacak araçları sunmak ve örgütlerin bu yöndeki etkisinin güçlenmesine destek olmaktadır.

Çocuk Çalışmaları Birimi ve Gündem Çocuk Derneği ortaklığında gerçekleştirdiğimiz proje AB Türkiye Delegasyonu tarafından Demokrasi ve İnsan Hakları Programı kapsamında desteklendi. Aralık 2012 tarihinde başlayan ve 18 ay süren çalışmamız sonucunda elinizdeki raporda yer alan 6 adet çocuğa yönelik şiddet vakasını alanda çalışan sivil toplum örgütüyle birlikte oluşturduk.

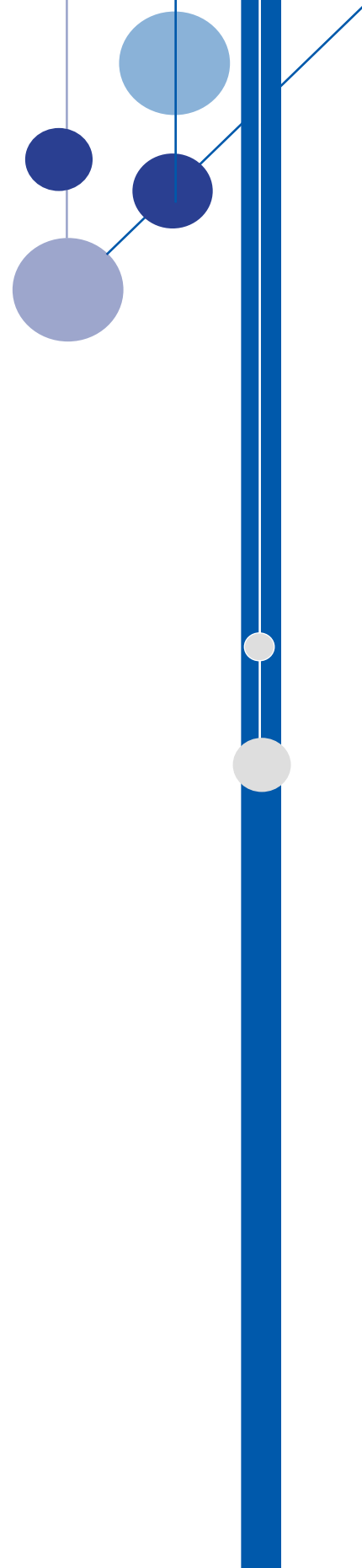
Bu haritalar ile haritaların sonucunda oluşan politika belgeleri ve eylem planları Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, Mersin ve Trabzon illerinden katılımcılarla çocuğa yönelik şiddeti tüm boyutlarıyla tartıştığımız, kör noktaları belirlemeye çalıştığımız, şiddeti meşrulaştıran arka plana ilişkin sosyolojik ve ideolojik okumalar yaptığımız bir sürecin sonunda gerçekleşti. Elbette ki böyle bir sürecin tüm katılımcı örgütler ve temsilcileri açısından çocuklar için daha iyi bir dünya çabasında cesaretlendirici olduğunu iç rahatlığıyla söyleyebiliriz.

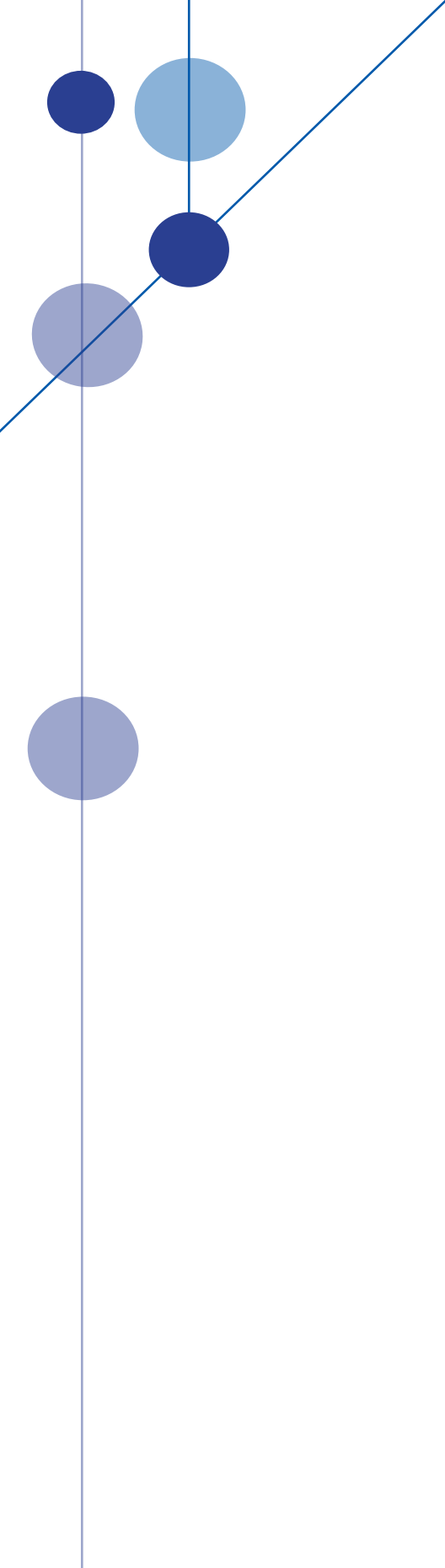
Cesaretlendirici oldu çünkü Umberto Eco'nun dediği gibi aslında "Sistemin tek kalbi yok" ve bu yöntem bize bunu bir kere daha gösterdi. Evet çocuğa yönelik şiddet büyük ve ortadan kaldırılması çok zor bir sistem. Aktörleriyle, arka planı oluşturan ideolojileriyle, sistemi belirleyen mevzuatı ve uygulamalarıyla çok büyük bir sistem. Ancak stratejik haritalama yöntemi bize bu sistemin ortadan kaldırılması için odaklanabileceğimiz birden fazla odağı ve görünmeyeni görmemize yardımcı oldu. Bilmediğimiz şeyler değildi belki ama her birini yanyana ve her birinin birbirini nasıl da etkilediğini görmek, belki bir adım uzaktan bakmak ve en önemlisi şiddete maruz kalan çocuğun da gücü olduğunu fark etmek bizi cesaretlendirdi.

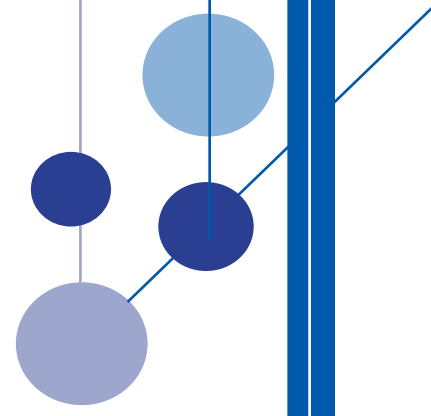
Umarız ki bu süreci ve edindiğimiz cesareti elinizdeki yayınlara size aktarabilmişizdir. Ve dileğimiz burada yer alan haritaların, müdahale alanlarının ve yer alan önerilerin çocuğa karşı şiddetin ortadan kaldırılmasındaki çabaya katkı sunması.

Bu süreçte birlikte çalışmanın, bir düğümü birlikte çözmenin keyfini yaşadığımız tüm katılımcı örgütlere (**Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Çakıl Derneği, Çocuk Hemşireciliği Derneği, Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, Göç ve İnsani Yardım Vakfı, Hayata Destek Derneği, İnsan Hakları Derneği, Kadın Erkek Birlikte Sosyal Eşitlik Derneği, Kamer, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Türkiye Sokak Çocukları Vakfı, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Psikolojik Danışmanlar Derneği**), temsilcilerine ve şiddet konusunda birlikte düşünme olanağı bulduğumuz alan danışmanlarımıza sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz...

I. Ağ ve Stratejik Haritalama

1. Ağ ve Haritalama

1.1.Ağ

İki ya da daha fazla ögenin paylaşım, değişim, iletişim yapmak için birbirlerine bağlı olduğu yapı bütününe ağ denir. Hayatın pekçok alanında birçok element, öge arasında bağlantılar, ilişkiler, yollar, kanallar bulunduğu görülür. Ağ denilince akla ilk gelenler şu şekilde sıralanabilir:

- Internet
 - Ulaşım ağları (karayolu, demiryolu, havayolu...)
 - Sosyal Ağlar (arkadaşlar, aile...)
 - Ekonomi (kurumlar arası...)
 - Biyolojik ağlar (organizmalar, habitatlar, ekolojik döngüler...)
- vb.

Ağ yaklaşımlarının diğer veri toplama yöntemlerinden ayıran en önemli özelliği ilişkiler üzerine odaklanmasıdır. Ağ analizi ile farklı aktörler, unsurlar arasındaki ilişkiler ve tüm yapıda ortaya çıkan motif ve örüntüler incelenerek; akış, grup gibi yapıların değerlendirilmesi ile farklı bir bakış açısı ortaya konur.

Yapısı itibarıyla ağlar farklı şekilde kategorilenebilir. Örneğin;

- **İletim ağları:** Birşeylerin “aktığı”, iletildiği ağlardır. Akan şey su, elektrik gibi maddi ya da para, haber gibi gayrimaddi olabilir. Odaklar arasında bir değiş tokuş vardır.
- **Etkileşim Ağları:** İrtibat, temas üzerine kurulu ağlardır. Bağlantı genel olarak bir olaya dayanır e-posta, hastalık gibi. Etkileşim sırasında odaklar arasında bilgi, malzeme ve kaynak aktarımı olur.
- **Bağlamsal Ağlar:** Bağlantılar bir sosyal bağ ya da referans, atıf ve tanıma üzerine kuruludur. Sosyal medyadaki arkadaş çevresi, akademik camia gibi.
- **İlişkisel Ağlar:** İlişkiler üzerine kurulu ağlardır. Odaklar; grup, kategori ya da belli bir alana ilişkin ilgi üzerine kurulur.

1.2. Haritalama

Ağ haritalaması var olan ağların kimi teknik ve yöntemlerle görselleştirilmesidir. Metinsel ya da bilinen (şekil, çizim vb) iletişim biçimlerinden farklı olarak ağ, bir bütün olarak ortaya konarak “büyük resmin” görülmesi sağlanır. Bu büyük yapı içindeki oluşumlar incelenerek farklı bir yaklaşım ve bakış açısı sunmak hedeflenir. Ağ çalışmalarıyla ortaklıkları olan birey ve kurumları belirlemenin yanı sıra birey ve kurumlar arasındaki bağlantıları ortaya koyarak çıkacak yapı ve motifleri (pattern) açıklığa kavuşturmak ve kullanıma sunmak amaçlanmaktadır.

2. Ağ Haritalamasının İnsan Hakları Bağlamında Kullanımı ve Amacı

Ağların sosyal ilişkileri ortaya koyması Sosyal Ağ Analizi adı altında eskiden beri yapılagelmektedir. Skye Bender-deMoll, 28 Nisan 2008 tarihli “Potential Human Rights Uses of Network Analysis and Mapping” (Ağ Analizi ve Haritalama’nın İnsan Hakları’nda Potansiyel Kullanımı) adlı makalesi ile birlikte ağ haritalamasının insan hakları alanında da kullanılabileceğini ortaya koymuştur.

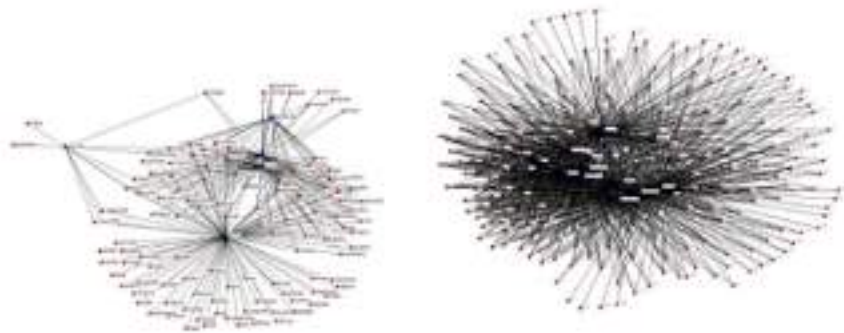
Bender -deMoll ağı daha spesifik biçimde “Birey, kurum ve belgeler arasındaki ilişkileri tanımlayan; bağlantılar, ilişkiler veya etkileşimlerden oluşan bir veri birikimi” olarak tanımlamaktadır.

Ağ haritalaması ile;

- Bilgi, haber ve bakış açılarını genişletmek, değiştirmek,
 - Kurumsal yapılanmaları belirleyerek sosyal bilgi hazinesini artırmak,
 - Bir topluluk ya da oluşum içerisindeki dinamikleri ortaya koymak,
 - Önemli odak (aktör, kişi) ve öbekleri (grupları) belirleyerek müdahalede bulunmak, karar alıcı mekanizmaları işletmek, politikacıları yönlendirmek,
 - Matematiksel ve görsel analiz yapmak,
 - Topluluğun katılımını sağlamak,
 - Etkili savunuculuk taktikleri geliştirmek,
- gibi amaçlar hedeflenmektedir.

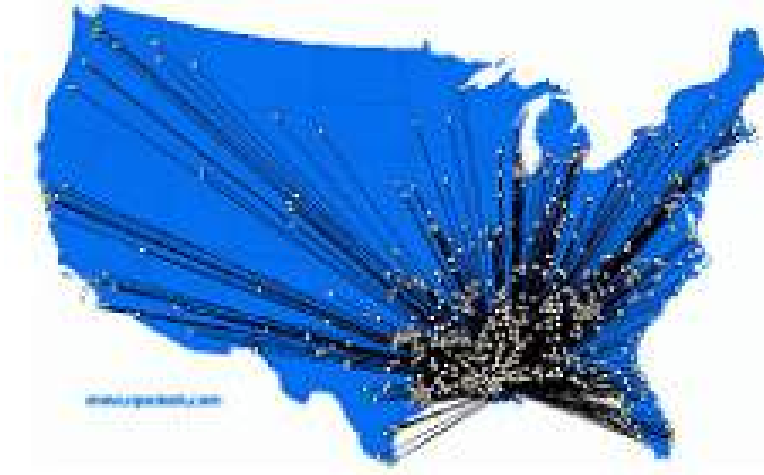
2.1. Ağ Haritalamasının İnsan Hakları Bağlamında Kullanım Örnekleri

Ağ haritalamasının insan hakları bağlamında kullanılmasına ilişkin farklı alanlarda farklı örnekler bulunmaktadır. Aşağıda insan haklarının değişik alanlarında gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında hazırlanmış ağ örneklerini görebilirsiniz:

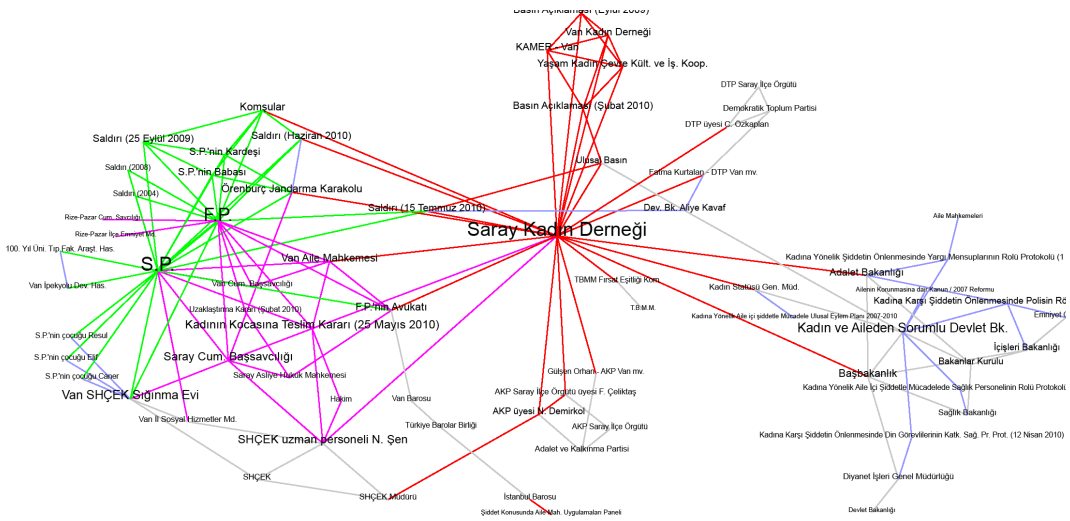

Örnek 1: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini zaman içinde kabul eden ülkelerin haritası

Örnek 2: Katherine Kasırgasından sonra ABD'de göç eden kişilerin haritası

Örnek 3: Türkiye'de Ayrımcılık Ağları Projesi kapsamında hazırlanan Kadına Yönelik Şiddet Ağ çalışmasından bir vaka çalışması örneği: <http://ayrimcilikaglari.org/>

3. Ağın Unsurları ve Haritalama Süreci

3.1. Ağın Unsurları

Ağın en önemli iki unsuru “odaklar /aktörler” ve bunlar arasındaki “ilişkiler”dir.

Odak/aktör/eleman/element/öge: Kişi, kurum, kavram, nesnelerden oluşabilir.

İlişkiler/bağlantılar/yollar: Aktörler/odaklar/elementler/ ögeler arasındaki ilişkilerin biçimi ve/veya niteliğini belirtir. Bu ilişkileri ve bağlantıları ortaya koyabilmek için verilere ihtiyaç vardır. Bunun için;

- Verileri elde etmek,
- Verileri değerlendirerek anlamlandırmak,
- Değerlendirilen bu verileri görselleştirmek ve haritalamak önem taşır.

3.2. Veri Toplamak, Zorlukları, Kullanımı

Aktör ve ilişkileri ortaya koyabilmek gerekli verilere ulaşmak için bazı sorular sorulmalı, araştırmalar yapılmalıdır. Bunun için “5N 1K” sorularıyla başlanabilir:

- **Ne?:** Konu edilen olay nedir?
- **Ne zaman?:** Olay ne zaman gerçekleşmiştir? Bu zaman zarfındaki toplumsal, hukuki durumun etkileri nelerdir?
- **Nerede?:** Olay nerede gerçekleşmiştir? Bulunulan yerin olay açısından önemi nedir?
- **Kim, kiminle, kimlerle?:** Olaya dahil olan aktörleri ve bunlar arasındaki ilişkileri nedir?
- **Nasıl?:** Olay nasıl gerçekleşmiştir? Odaklar arasındaki ilişkilerin nitelikleri nedir?
- **Neden?:** Olayın gerçekleşmesinin sebepleri ve aktörlerin saikleri nelerdir? Nedensellik ilişkileri nasıl kurulmuştur?

Yukarıdaki soruların yanı sıra aşağıdaki yöntemler de veri toplama sırasında kullanılabilir:

- **Anketler, röportajlar ve online anket:** Bir birey ya da topluluk hakkında ve bunlar arasındaki ilişkiler, bağlantılar hakkında bilgi edinmek amacıyla bir anket ya da görüşme süreci tasarlanabilir. Elde edilen veriler kolektif bir bakış açısı sunabilir.
 - **Önceki raporlar:** Bazı durumlarda sivil toplum örgütleri tarafından toplanan veriler ve oluşturulan raporlar ilişkisel olarak bilgi hazinesi gibidir. Diğer yandan raporlarda görünür olmayan ancak düzenlendiğinde ya ilişkilendirildiğinde bir anlam ifade eden veriler de kullanılabilir.
 - **Katılımcı gözlemleri ve uzman görüşü:** Konuyla ilgili çalışma yapan alan çalışanları ve uzman kişilerle görüşülebilir.
- Bir ağ arasındaki ilişkileri ortaya koyarken gözönünde bulundurulması gerekenler aşağıdaki gibidir:

1- İlişkiler

- **Aktörlerin rolleri:** Annesi, babası, öğretmeni, patronu, bakıcısı vb.
- **İlişkinin niteliği:** Seviyor, nefret ediyor, ilgili, hiyerarşik ilişki, yükümlülük vb.
- **İlişkilerin farkındalığı:** Rolünün farkında, görevinin farkında, biliyor, bilinçsiz vb.

2- Benzerlikler

- **Mensubiyet:** Aynı gruba dahil, aynı olaya maruz kalmış vb.
- **Vasıf:** Aynı cinsiyet, aynı ırk, benzer tavır vb.

3- Etkileşim

- Konuşmuş, yardımcı olmuş, yaralamış vb.

4- Akış

- Akış ilişkinin yönünü ve ilerleme sürecini tarifler. Odaklar arasındaki ilişki bir taraftan bir tarafa aktarım şeklindeyse bu durum haritada okla gösterilir. Örneğin; A odağı B odağına para veriyorsa bu yönlü bir bağlantıdır. Her iki taraftan da karşılıklı aktarım olması durumunda ise ilişki iki taraflı ok ya da çizgi ile belirlenebilir. Örneğin; alışverişte bir taraf para verir diğer taraf satın alınan malı.

5- Ölçüm

- İlişkilerin tanımlanması ve yoğunluğunun, tekrarlarının belirlenmesi; taciz, tecavüz, ihmal vb.

6- Çeşitlilik

- Çeşitli aktörler ve ilişkilerin farklı şekilde belirtilmesi.

7- Sınırlar

- Ağ nerde bitiyor? Kimlerin hangi ilişkiler ağına dahil edileceğinin belirlenmesi.
- Ağ oluştururken tutarlılık için belli kodların kullanılması (Örneğin; tüm aktörler için ad-soyad yazılışının aynı şekilde olması gibi).
- Belli bir veri kullanırken bu verinin kime ait olduğunun, kimden geldiğinin araştırılması ve değerlendirilmesi.
- Verilerin ilişkilendirilmesi (Haritalama yaparken aktörlerin statüleri vb. gibi hususlar haritanın nesnel bir biçimde kurulmasını etkilememelidir. Bu yüzden zor veriler iyi bir şekilde çözümlenmeli ve eksik verilerin tamamlanması sağlanmalıdır).

3.3. İnsan Haklarında Ağ Haritalama Kullanımı ve Analiz Önündeki

Engeller:

Haritalama yönteminin insan hakları alanında kullanımında bu alana özel bazı engellerle karşılaşılabilir. Bu engelleri öncesinde tahmin etmek ve ona göre önlemler geliştirmek önemlidir. Karşılaşılabilecek bazı engeller şöyle sıralanabilir:

- İnsan hakları alanında yapılacak bir haritalamada gerekli olan bilgilerin hassas nitelikte olması ve kişilerden özel bilgi ve kişisel görüşlerini ifşa etmesini gerektirmesi.
- Bilgi edinilen kişilerin gerekli bilgiye ulaşmasında zorluklar yaşanması.
- İnsan haklarına ilişkin birçok durumun özel ya da kurumsal kişiler açısından bir soruşturma, tahkikat, dava ya da çekişmeye konu olabilmesi.

- Kimi kişilerin güvenliklerini tehdit edebilecek olması ve sebeple bilgi paylaşımından, sürece katılmaktan imtina edebilmeleri, yanlış yönlendirici bilgi verebilmeleri ve belgeleri yok edebilmeleri, araştırmacıyı tehdit edebilmeleri.

3.4. Ağın Oluşturulması ve Haritalanması Örneği

Tüm bu kuramsal anlatımın yanında bir ağın haritalanmasını en kolay biçimde proje eğitimi sırasında kullandığımız bir örnekle açıklamanın faydalı olacağını düşünmekteyiz. Görselleştirme açısından aktörler küçük daireler, aktörler arasındaki ilişkiler ise çizgi ya da oklu çizgi ile gösterilecektir.

Örnek:

Bir sınıf içerisindeki çocuklara “öğretmen sınıftan birşey yapılmasını istediğinde bunu hangi arkadaşına söylersin?” sorusunu çocuklara tek tek sorulduğunda ortaya çıkan ilişkileri belirlemek amacıyla yapılacak harita çalışması.

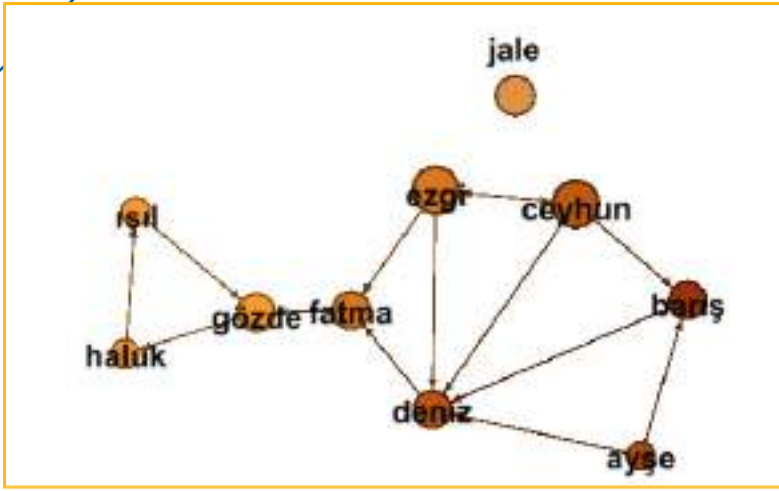
Sınıfta; Ayşe, Barış, Ceyhun, Deniz, Ezgi, Fatma, Gözde, Haluk, Jale, Işıl isimli çocuklar bulunmaktadır. Çocukların verdiği yanıtlara göre aşağıdaki gibi tablo ortaya çıkmış, bilgiyi kimin kime aktardığı belirtilmiştir:

Ayşe	Barış ve Deniz
Barış	Deniz
Ceyhun	Barış, Deniz ve Ezgi
Deniz	Fatma
Ezgi	Ceyhun, Deniz ve Fatma
Fatma	Gözde
Gözde	Haluk
Haluk	Işıl
Işıl	Gözde
Jale	-

Tablodan, kimin kimle konuştuğunun daha açık bir şekilde görülmesinin yanında

- Ayşe’nin iki kişiyle konuştuğu
- Barış, Deniz, Fatma, Gözde, Haluk, Işıl’ın yalnızca bir kişiyle konuştuğu,
- Ceyhun ve Ezgi’nin üç kişiyle konuştuğu
- Jale’ninse kimseyle konuşmadığı çıkarımını yapabiliriz.

Bu verileri haritaya döktüğümüzde ise ortaya şu yapı çıkar:

Tablodan yaptığı-

mız

- Ayşe iki kişiyle konuştuğu,
 - Barış, Deniz, Fatma, Gözde, Haluk, Işıl'ın yalnızca bir kişiyle konuştuğu,
 - Ceyhun ve Ezginin üç kişiyle konuştuğu,
 - Jale'nin ise kimseyle konuşmadığı,
- bilgilerinin yanı sıra haritalandırma sonucunda;
- Ezgi ve Ceyhun'un birbiriyle konuştuğu,
 - Gözde, Haluk ve Işıl'ın birbirleriyle konuştuğu ve kapalı bir grup oluşturduğu,
 - Gözde, Haluk ve Işıl grubu ile konuşan kişinin Fatma olduğu, Gözde ve Fatma'nın köprü görevi gördüğünü,
 - Deniz ile dört kişinin konuştuğu,
 - Bilginin en geniş aktarımı için öğretmenin Ezgi ya da Ceyhun'a söylemesi gerektiği,
 - Ayşe ve Jale'yi haberdar etmedikçe bilginin onlara aktarılmayacağı,
- gibi farklı çıkarımlar çok daha kolaylıkla yapılabilir.

Odakların/aktörlerin nereye yerleştirildiği haritanın görüntüsünü değiştirse de yapısının aynı kaldığı görülebilir: Aşağıdaki iki farklı harita aslında yukarıdaki haritanın aynısıdır.

3.5. Haritanın Okunması

Haritalama süreci doğrusal olarak ilerlemez. Harita için verilerin toplanması ve bunların haritaya dökülmesinin yanında ortaya çıkan harita tekrar gözden geçirilerek veriler tekrar değerlendirilir ve çıkan haritadaki yapılar ağın analizine yardımcı olur. Dolayısıyla haritanın nasıl şekillendirildiği odak/aktör, yapı ve ilişkilerin nasıl sunulduğu da önemlidir. Harita ortaya çıktıktan sonra dikkat edilmesi gerekenler şu şekilde sıralanabilir:

1- Toplulukların belirlenmesi

Ağlar içindeki aktörlerin/odakların birbirleriyle olan ilişkilerini belirleyen “doğal gruplar” ya da toplulukları belirlemek önemlidir. Buradaki mantık birbirleriyle daha çok bağlantısı olan odak/aktör öbeklerini ortaya çıkarmaktır.

2- Önemli odak ve bağların bulunması

Ağ türüne bağlı olarak, bazı odakların nispeten daha önemli (ya da “güçlü”) pozisyonları vardır. Önem tanımı bağlamsal olarak değişebilir. Örneğin; farklı durumlarda çok fazla bağlantısı olan ya da merkezi olan ya da bir ağ içinde bağlantı sağlayan odak önemli olabilir.

3- Roller ve pozisyonların keşfi

Bazen bir ağ hakkında önemli olan şey en önemli odak değil hangi odaklar arasında benzer ilişkilerin olduğudur.

4- Gizli bağlantıların ortaya çıkarılması

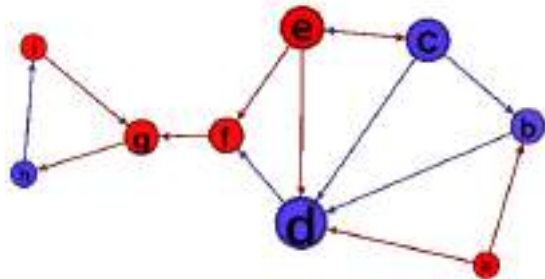
Ayrı münferit ilişkiler bir ortak yapıya aktarıldığında bunlar arasındaki dolaylı bağlantılar görülebilir.

5- Tartışmaların yapılması

Bazı zamanlarda veri değerlendirme sürecinin toplanan veriden daha önemli olduğu unutulmamalıdır.

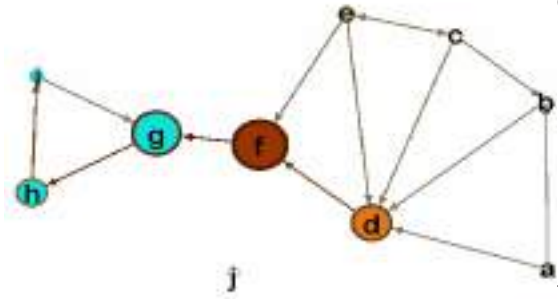
3.6. Teknik Analiz

Diğer yandan daha etkili bir analiz yapabilmek için haritalamanın teknik kısmına ilişkin olarak şu yapılara da dikkat etmek gerekir:

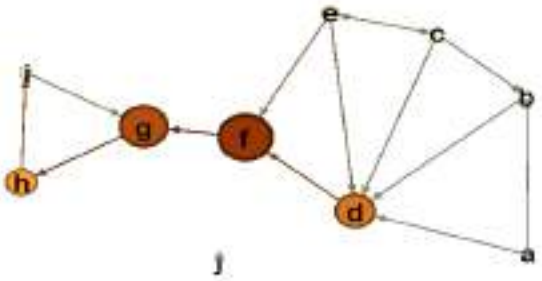
- Aktörler özelliklerine göre farklı renklerle gösterilebilir. Örneğin burada kız çocukları mavi, erkek çocukları kırmızı ile renklendirilmiştir.

- Uzak aktörler arasındaki ilişkinin yönü ve bu ilişkinin hangi aktörler aracılığıyla kurulduğu vurgulanabilir.
- Belirli bir şekilde kümelenmiş ya da belirli ilişkilerle aktörler ve odaklar vaka açısından önemli olabilir. Örneğin; g, h ve i, kendi aralarında bir öbek oluşturmuştur.

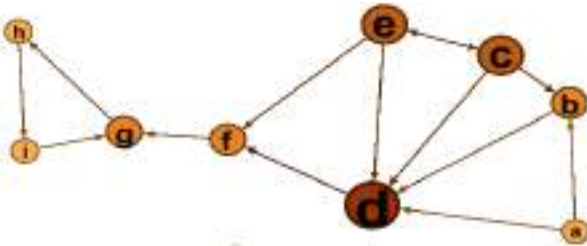

- Hangi aktörler arasında bağlantının olmadığını ya da koptuğunu göstermek önemlidir. Bu ilişkisizliği gösterir.

- Aynı haritada ya da benzer haritalarda tekrarlanan aktörler, öbekler ya da ilişkiler benzerliğine dikkat etmek ve vurgulamak gerekir.
- Birçok odak birbiriyle ilişki içinde olabilir. Bu, ilişki yoğunluğunu gösterir. Yoğunluğun az olduğu ağlarda odaklar arasında az bağlantı vardır. Yoğunluğun az olduğu ağlarda izole olan aktör ve ilişkiler vaka açısından önem taşıyabilir. Yoğunluğun az ya da çok olmasına dikkat edilmelidir.
- Bir odağın ağ içinde diğer odaklarla nasıl bağlantı kurduğu da önemlidir. Kimi zaman öbekler arasında bağlantı sağlayan odaklar ağ içinde kapı ya da köprü görevi görebilir. Örneğin; g ve f ağ içindeki kapı, köprü olan aktörlerdir.

- Bazı odaklar ağ içinde en fazla bağlantıya sahip olabilir. Bu bağlantı sayısı haritanın analizini etkileyebilir. Bu nedenle aktörlerin bağlantı sayısı bağlama göre değerlendirilmelidir. Örneğin; d, en fazla bağlantısı olan aktördür.

4. Haritalamada Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Noktalar

4.1. Veriler ve Haritayı Oluşturma

Harita eksik veriler açısından çok hassastır; eksik veri bağlantıların yanlış kurulmasına neden olabilir. Bu durum da farklı okumalara sebebiyet verebilir.

Bu nedenle ortaya konan olayla ilgili tüm aktörlerin belirlenmesi çok önemlidir. Böylece konuyla ilgili ve sorumlu olan kişi ve kurumlar ortaya çıkacaktır.

Gerçekleşen olay ya da vakada ortaya çıkan durumların belirlenmesi ve kategorilendirilmesi de çok önem taşır. İlişkilere odaklı doğru soruların sorulması ve iyi açıklanmış bağlantı tipleri haritanın kullanımını kolaylaştırır, okunaklılığını ve yapılacak analizin gücünü artırır.

4.2. Algılanabilir Sunumlar

Haritanın sunumu kullanıcılar tarafından kolay algılanabilir bir nitelikte olmalıdır. Bunun için öncelikle haritadaki odak/aktör ve ilişkilerin farklılığını ortaya koymak için farklı renkler ve şekiller kullanılabilir. Farklı renk ve şekiller haritanın daha kolay okunmasına yardımcı olacaktır.

Odakların haritada ne şekilde konumlandığı da yine algı açısından oldukça önemli bir diğer noktadır. Çünkü bu durum haritayı okuyan kişinin ağı nasıl algıladığını belirler.

Hartada yer alan fazla veri, karmaşık ağlara neden olabilir. Bu da ilişkilerin analizini zorlaştırır. Eğer haritada çok sayıda veri ve ilişki bulunması gerekiyorsa farklı görüntüleme tekniklerin kullanılmasıyla olası zorluğun üstesinden gelinmelidir.

4.3. Analiz

Harita yapmak insan hakları savunuculuğunda bir amaç değil araçtır. Önemli olan haritada yer alan aktörler ve ilişkilerin analizi sonucunda elde edilecek savunuculuk taktikleridir. Bu nedenle harita ortaya çıktıktan sonra haritanın okunması da bir o kadar önemlidir. Harita okunurken ilişkiler üzerinden çıkarımlar yapılır.

Haritanın analizi sonucunda elde edilecek çıkarımlar net, anlaşılır olmalı ve stratejik anlamda savunuculuk ya da politika geliştirmek için kullanılabilir bir özelliğe sahip olmalıdır.

Haritayı okuyanlar kimin daha çok bağlantısı olduğu ya da kimin en büyük/güçlü olduğu üzerine değerlendirme yapma eğilimindedir. Oysa kimi zaman en güçlü aktörden çok belli motifleri yakalamak, görünmeyene odaklanmak daha önemli olabilir.

4.4. Değerlendirme

Ortaya konulacak haritalarla olaydan etkilenen kişilerin durumunu acil olarak değiştirebilme araçları geliştirilmeli, benzer olumsuz süreçlerin tekrar edilmemesi için önlemler oluşturulmalıdır.

Haritada ortaya çıkan aksayan ya da işlemeyen ya da yanlış işleyen süreçler ve mekanizmalar için çözüm önerileri geliştirilmelidir. Konuyla ilgili ve sorumlu kişilere yardımcı olacak etkili ve stratejik çözümler oluşturulmalıdır.

Haritadaki analizlere göre benzer alanda çalışan STÖ'lerle birlikte de etkili bir politika geliştirilebilmeli, uygulayıcı ve karar alıcı mekanizmalara çözüm önerileri sunulabilmelidir.

4.5. Etik Sorunlar

Harita oluştururken özellikle veri toplama ve haritanın sunumu sırasında bazı etik ilklere dikkat etmek önemlidir. İnsan hakları alanında yapılan haritalamada daha önceden belirtilen engeller de göz önünde tutulduğunda bu etik kuralların önemi daha artmaktadır. Öncelikle kişilerin özel hayatını ilgilendiren konular üzerinde çalışıldığı ve bu bilgilerin hassas nitelikte olduğu unutulmamalıdır.

Haritalamada gerekli olan verilerinin elde edildiği bilgi kaynağı mutlaka gizli tutulmalıdır. Aktörlerin kişisel bilgileri açıklanmamalı, ters mühendislikle de bu bilgilere ulaşma imkanı verilmemelidir. Kimlikler gizlense bile konu hakkında yeterli bilgisi olan biri tarafından bu bilgiler ifşa edilebileceği unutulmadan önlemler geliştirilmelidir.

Oluşturulan haritalamanın insan hakları dışında farklı amaçlar için kullanılmasının da önüne geçilmelidir.

Harita kullanıcılarının yaklaşımı genelde eleştirel olmaktan uzak olabilmektedir. Bu da herhangi bir istatistiki bilgide olabileceği gibi onca emek verilmiş analizlerin farklı bir bakış açısıyla manipüle edilmesine yol açabilir.

4.6. Ağ Analizi Neleri Başarır ve Neleri Başaramaz

Ağlar insan hakları ihlallerine neden olan temel sebepleri ve kişileri sihirli bir şekilde ortaya koymaz. Haritalar ancak ilişkiler hakkında nitelikli verilerin olması halinde işe yarar.

Birçok alanda haritalama yöntemi kullanılmaya başlamış olsa da bunlar farklı temellere sahip oldukları ve farklı konuları incelediği için elle tutulur genel bir sonuca ulaşmak zordur. Bu konuda çalışmalar farklı teknikler kullanıldığı için belli bir kategorilendirme yapılamamaktadır. İnsan hakları alanında büyük ölçekli çalışmalar yapılmamıştır. Projelerin pek çoğu küçük boyutludur.

Projeler sonuçları değerlendirme yapmaktan çok durum belirleme olarak ortaya konmuştur. Bu durum, değerlendirme için ortaya konulan belirli bir standardın olmamasından da kaynaklanır. Araştırmacıların nitelikleri nedeniyle elde edilen sonuçları değerlendirmekten kaçındığı görülmektedir.

Akademik çalışmalar sonuç üzerine odaklanmaktan çok hâlâ açıklayıcıdır.

Ağ haritalama çalışmalarında ortaya çıkan harita bir son ürün değildir ve tüm bilgileri sunduğu düşünülmemelidir.

5. Proje Bağlamında Metodoloji

5.1. Uzaktan Öğrenim

Proje kapsamında gerçekleştirilen “Çocuğa Karşı Şiddetin Önlenmesinde Stratejik Haritalama Uzaktan Öğrenim Programı”, çocuğa yönelik şiddeti “stratejik haritalama” yoluyla izlemek ve şiddetin önlenmesine ilişkin ulusal ve yerel düzeyde eylem planları geliştirmek için sivil toplumun gücünü ve katılımını artırmak amacını taşıdı. Eylül 2013 - Ocak 2014 tarihleri arasında gerçekleşen 16 haftalık Uzaktan Öğrenim Programı içerisinde katılımcılar programın başında ve sonunda 5’er günlük yüz yüze eğitimlerde bir araya geldiler.

Programda ele alınan konular şöyleydi: Çocuk Algısı Ve Çocuk Hakları, Hak Temelli Yaklaşım, Devlet, İktidar Ve Şiddet İlişkisi, İnsan Hakları İhlali Olarak Şiddet Ve Şiddet Türleri, Çocuğa Yönelik Şiddet Ve Farklı Ortamlar, Türkiye’de Çocuğa Yönelik Şiddet: Mevcut Durum, Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi: Aktörler, İlişkiler, Mekanizmalar, Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri Ve İyileştirme İçin Müdahaleler, Çocuğa Yönelik Şiddetle İlgili Çalışanların Baş Etme Yöntemleri, Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi

ile ilgili İyi Örnekler- Taktikler, Stratejik Düşünme için Haritalama Yöntemi, Savunuculuk ve Politikaları Etkileme, Karar Alma Mekanizmalarına Katılım.

Programa katılım için Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, Mersin, Trabzon illerinden çocuk, kadın, lgbt, insan hakları, mülteci hakları gibi alanlarda çalışan sivil toplum örgütleri temsilcilerine çağrı yapılmıştır. Başvurular ve değerlendirmeler sonucunda programa katılım gösteren kuruluşlar şöyledir: Çakıl Derneği, Çocuk Hemşireciliği Derneği, Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, Hayata Destek Derneği, İnsan Hakları Derneği, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Kadın Erkek Birlikte Sosyal Eşitlik Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Türkiye Sokak Çocukları Vakfı.

5.2. Stratejik Düşünme için Haritalama Yöntemi Eğitimi

Uzaktan öğrenim programı kapsamında çocuk hakları ve şiddet bağlamındaki eğitimden sonra haritalama yöntemine ilişkin bilgilendirme sürecine geçildi. Bu süreçte; genel olarak ağ ve haritalamanın ne olduğu ve insan hakları bağlamında kullanımdan söz edildi. Karmaşık bir süreç olarak değerlendirilen haritalama bir örnek üzerinden anlatıldı. Katılımcılarla bir ağın haritasını oluşturma denemesi yapıldı. Katılımcıların yukarıda da örnek olarak verilen “öğrenciler arasındaki ilişki” ağını yalnızca bir kalem ve kâğıtla kısa bir zaman dilimi içerisinde yapmaları istendi. Ortaya çıkan harita örneği üzerinden; harita için veri toplamak ve değerlendirmek, haritanın görselleştirilmesi, farklı harita örnekleri, dikkat edilmesi gereken unsurlar, etik noktalar üzerine bilgi verildi. Haritalamanın iş akış şeması, kurum yapısı çizelgelerinden ne gibi farklılıkları olduğu konusunda paylaşımda bulunuldu.

Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi konusunda birçok vakada karşılaşılabilecek olan koruma sistemine ilişkin olan yan sayfadaki Türkiye’deki Çocuk Koruma Sistemi tablosu katılımcılarla paylaşıldı. Bu eğitim çalışmasından önce haritalama sürecini kolaylaştıracak ve ilerlemelerini sağlayacak olan daha önceden hazırlanan; örnekleri diğer sayfalarda verilen “harita çalışma kâğıdı” ve “vaka inceleme tablosu” da yine katılımcılarla paylaşıldı.

A decorative graphic in the bottom right corner consisting of several blue circles of different sizes and thin blue lines connecting them, set against a white background.

Tablo 2: Çalışma Kağıdı

ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETİN STRATEJİK HARİTALANDIRILMASI

Çalışma Kağıdı

Olay başlığı:
Olayın Meydana Geldiği Mekan (Ev, Okul, Sokak, Kapalı Kurum, Çalışma Ortamı vb)
Olayın meydana geldiği yer (il, ilçe, köy veya kasaba):
Olayın başlangıç tarihi: Olayın bitiş tarihi.....
Olay Betimlemesi:

.....
.....
.....
.....
.....

- Maruz Kalınan Şiddetin Türü ve Sıklığı (Fiziksel, Psikolojik, Cinsel, İhmal Sömürü ve Ekonomik vb.): (birden fazla yazılabilir, tekerrür eden şiddeti lütfen belirtin)

- Olayın Öncesinde Ortaya Çıkan Diğer İhlaller: (Okula göndermeme/gitmeme, erken evlilik, zorla çalıştırma, ayrımcılık, sağlık ihmali, vb)

- Olayın Sonucunda Ortaya Çıkan Diğer İhlaller: (Okula göndermeme/gitmeme, erken evlilik, zorla çalıştırma, ayrımcılık, sağlık ihmali, vb)

I. ŞİDDETE UĞRAYAN ÇOCUK(LAR)

- Rumuz:
- Cinsiyeti:
- Doğum Tarihi / Yaşı
- Yaşadığı yer:
- Öğrenim Durumu:
- Şiddete açık olma durumunu etkilediğini düşündüğünüz herhangi bir özelliği var mı?
(Etnik, dini köken, cinsel yönelim, fiziksel görünüm, engellilik durumu, yurttaşlık durumu vb.)
-Özel durumlar (Evlilik, çalışma vb.):

- Eğer şiddete uğrayan bir grupsa (aile, topluluk, sosyal grup, kapalı kurumlarda yaşayan çocuklar, okuldaki öğrenciler vb)

- Grubun Adı:
- Üye sayısı:
- Yaş aralığı:
- Cinsiyet dağılımı:
-Grubun Özellikleri:
-Grubun bulunduğu yer:

- Şiddete açık olma durumunu etkilediğini düşündüğünüz herhangi bir özelliği var mı? (Etnik, dini köken, cinsel yönelim, fiziksel görünüm, engellilik durumu, yurttaşlık durumu vb.)

II. FAİL(LER)

- Rumuz:
- Şiddete Uğrayan Çocukla İlişkisi:

Faili Tanıtıcı Bilgileri

- Cinsiyeti:
- Doğum Tarihi / Yaşı
- Yaşadığı yer:
- Medeni durumu/Ailevi durumu (çocuk vb):
- Öğrenim Durumu:
- Varsa Mesleği ve İş:
- Olayın Ortaya Çıkmasında Önemli Olduğunu Düşündüren Özellikleri (etnik köken, alkol ya da uyuşturucu sorunu, ekonomik durum, engellilik, ruh sağlığı, vb)
- Fail Nasıl Teşhis Edildi?

III. DİĞER AKTÖRLER (Kişi, Kurum)

KİŞİLER

- Rumuz:
- Yaşı:
- Cinsiyeti:
- Şiddete Uğrayan Çocukla İlişkisi (Doğrudan/Dolaylı):
- Varsa Mesleği ve İş (Ünvan/pozisyon):
- Olaydaki rolü:
- Diğer:

OLAYA MÜDAHİL OLAN KURUMLAR (Kamu İdaresi, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Örgütleri, Medya Kuruluşları vb)

- Adı:
- Olaydaki rolü:
- Diğer:

IV. KAYNAK BELGELER

(Eksik bilgilerin tamamlanması ve başka aktörleri belirlemek için)

- Hastane ve/ veya otopsi kayıtları
- Mahkeme kayıtları
- Polis kayıtları, SİR
- İddia olunan ihlâllere ilişkin resmi onaylar veya cevaplar
- Sivil toplum örgütleri raporları
- Kamu kurumu Raporları (Ombudsman, TBMM İnsan Hakları Komisyonu, Bakanlıklar, İl İnsan Hakları Kurulları vb)
- Olay yerinde terk edilen maddi kanıt oluşturabilecek her şey
- Fotoğraflar, videolar, haberler vb.
- Vücuttaki yaralar ve yara izleri, vb.

HARİTAYI GELİŞTERECEK VE OKUMAYA YARDIMCI OLACAK KİMİ SORULAR

I. HER BİR AKTÖRE İLİŞKİN SORULAR

- Çocuğun vakada belirtilmeyen doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkide olduğu başka kişiler veya kurumlar var mı (kardeş, anne, komşu, öğretmen, arkadaş vb.) ?
- Olaya tanık olan başka kişi ve kurumlar var mı?
- Failin vakada belirtilmeyen doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkide olduğu kişi veya kurumlar var mı (iş arkadaşları, hiyerarşik üstü veya altı, bağlı olduğu meslek ya da sosyal grup vb.) ?
- Yukarıdaki yöntemlerle belirlenen açığa çıkartılan aktörlerin ilişkide olduğu vakayla ilgili olabilecek diğer aktörler?

II. AKTÖRLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN NİTELİĞİNE DAİR SORULAR

- Tüm aktörlerin olayla ilişkisi ve olaya etkileri nedir ve bu olaydan nasıl etkilendiler ?
- Aktörler arasındaki ilişkinin niteliği nedir (hiyerarşik, resmi yükümlülük, aile bağı, örgütsel bağlılık vb.) Bu ilişkilerdeki yetki ve sorumluluk yerine getirilmiş mi?
- Kritik role sahip olan kişi (olayın ortaya çıkmasını sağlayan ya da engelleyen, akışın açılması ya da durmasını sağlayan kişi/kurum) kimdir ve ilişkisel niteliği nedir?

III. MÜDAHALE VE EYLEMLERE İLİŞKİN SORULAR

Olayla ilgili aşağıdaki hangi süreçler işlemiştir:

- Adli Süreç:
- Tıbbi Süreç:
- Koruma Sistemi:
- İdari Süreç:
- İyileştirme:
- Sivil Toplum süreci
- Bu süreçler hukuka uygun mu ve elde edilen sonuçlar nelerdir?
- Bu sürece hangi aktörler dahil olmuştur?
- Bu aktörler arasındaki ilişkisel nitelik nedir?
- Hangi müdahaleler (şiddeti sonlandırma, şiddeti uğrayan çocuğu iyileştirme, sorumluların cezasız kalmaması) yapıldı?

Tablo 3: Vaka İnceleme Tablosu

Sayı	Aktör/Odak	Cinsiyet/ Kurum	İlişki/ Bağlantı/ Yön	İlişki niteliği/ Şiddetin niteliği	Derece/ Ağırlık	Diğer	Sorular
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							

5.2. Örnek Vaka Çalışması

Katılımcılar daha sonra dört farklı gruba ayrılarak kendilerine eşlik edecek olan kolaylaştırıcılarla birlikte aşağıda verilen örnek vaka çalışmasına başladılar. Büyük bir kâğıt, renkli kalem ve post-it notlarıyla çalışmaya koyulan gruplar için; koruma, adli, idari ve sağlık sürecini görebilecekleri bir vaka seçildi. Vakada kimi noktalar boş bırakılarak katılımcıların veri elde etme yöntemlerini geliştirmek, süreçleri sorgulamaları, şiddet niteliğini tartışmaları amaçlanmıştır. Gerektiği noktalarda eğitmenler tarafından vakada olmayan bilgiler verilmiş kimi zamanda bilgi olmayan konuların araştırılması gerekip gerekmediği, araştırma noktasında bu bilgiye ulaşip ulaşamayacağı, harita açısından önemi noktaların tartışılması sağlanmıştır.

Dört farklı grubun da aynı vakayı çalışmasına dikkat edilerek farklı grupların vakayı nasıl değerlendirdikleri, haritayı nasıl oluşturdukları ve ortaya çıkan bu dört harita örneğinin karşılaştırmasını yaparak gruplar arasındaki etkileşimi sağlamak hedeflenmiştir.

Örnek Çalışma: ÇO. Vakası

13 yaşında olan Ç. evin önündeki bahçede oyun oynarken yan binada inşaat işlerinde çalışan 35 yaşındaki X tarafından cinsel içerikli sözlere ve el ile dokunmalara maruz kalmıştır. X bir kaç gün sonra çocuğun telefonunu bir yerden temin ederek çocukla tekrar görüşmek için ısrarda bulunmuş ve çocuğu ikna edip sahilde kayalıklarda buluşmuştur. X sahilde çocuğa tekrar el ile dokunmuş ve onu öpmek suretiyle cinsel istismarda bulunmuştur. Olayı komşu K1 görmüş ve X'e "Utanmıyor musun kızın yaşında çocuğu öpüyorsun" demiştir.

Daha sonraları sahilde tesadüfen Ç ve X'i el ele yürürken gören Ç'nin diğer komşusu K2 hemen Ç'nin babası B'yi telefonla arayıp "Kızının iyiliğini istiyorsan okula gönderme, okula gidiyorum deyip başka şeyler yapıyor" demiştir.

Bunun üzerine Ç'nin babası çocuğunu okuldan almıştır. Ancak X tüm vaktini evde geçiren Ç'yi aramaya devam etmiş ve yeniden buluşma talep etmiştir. Bu esnada

telefon görüşmelerine tanık olan anne A , telefonu alıp yere fırlatmış ve çocuğu babasına şikâyet etmiştir. Akşam eve gelen baba durumu öğrenince Ç'yi darp etmiştir. Ancak Ç tüm bu olaylara rağmen X ile telefonla görüşmeye devam etmiş ve ısrarla X'i aramıştır. Ancak buna şahit olan anne tekrar çocuğu darp etmiş ve evdeki tüm telefonlara el koymuştur. Ç dışarı çıktığında ise arkadaşlarının telefonuyla X'i aramaya devam etmiştir. Ancak X bu aradaÇ'nin kız arkadaşlarının da telefonunu kaydedip onları farklı isimlerle arayıp rahatsızlık vermeye başlamıştır.

Ç ailesi tarafından darp edildiği günün gecesi ilaç almak suretiyle intihara kalkışmıştır. Hastaneye kaldırılan Ç tedavisi yapıldıktan sonra Jandarmaya avukat eşliğinde ifade vermiş ve yaşadığı tüm süreci (cinsel istismar ve anne-babanın şiddeti)tutanağa geçirmiştir. Jandarma tarafından ASPB İl Müdürlüğüne haber verilmiş ve kuruma yerleştirilmiştir. Ancak 10 gün sonra anne ve baba çocuğu kendilerine teslim etmeleri durumunda çocuğa zarar vermeyeceklerini içeren bir dilekçe ile kuruma başvurmuş ve bunun üzerine kurum Ç'yi anne babasına teslim etmiştir. X hakkında cinsel istismar suçundan dava açılmıştır. Bu dava kapsamında Ç için baro tarafından bir avukat atanmıştır. Sanık vekili tarafından Mernis kayıtlarında nerde doğum gerçekleştiğine dair kayda rastlanmadığı ve Ç'nin hastanede doğmadığı iddia edilmiş ve mahkemeden kemik yaşı tespiti yaptırılması istenmiştir. Bunun üzerine suç tarihinden yıllar sonra çocuk tekrar yargılama sürecine dahil edilerek Ç'nin hastaneye sevkı yapılmıştır. Devlet hastanesinden gelen rapor çerçevesinde Ç'nin yaşının suç tarihinde 16 yaş sonu itibarıyla uyumlu olduğu belirtilmiştir.

Yargılamanın 3. yılında Ç, bu süreçte avukatını değiştirmiş ve vekili aracılığıyla kemik yaşı tespitine ilişkin rapora itiraz etmiş onun yerine Ç'nin doğduğu aynı devlet hastanesine yazı yazılarak doğum kaydının gönderilmesini istemiştir. Daha önce kemik yaşının suç tarihinde "16 yaş sonuyla uyumludur" raporu veren aynı devlet hastanesinden mahkeme kararıyla alınan arşivdeki doğum kaydına göre Ç'nin suç tarihinde 15 yaşın altında olduğu anlaşılmıştır.

Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanan X, Ç hakkında kişinin huzur ve sükûnunu bozmaktan dolayı savcılığa şikayette bulunmuştur. Hakkında dava açılan Ç, sulh ceza mahkemesinde hala yargılanmaktadır. Yargılama sürecinde telefon kayıtları getirtilmiştir mahkeme yasaya aykırı bir şekilde 6 aylık telefon kaydı talep ettiği ancak Telekomünikasyon İletişim Başkanlığınca buna itiraz edilerek ancak 3 aylık kaydın istenebileceği ve suça konu eylemin başka şekilde kanıtlanmasının mümkün olmadığı durumlarda

istenebileceği belirtilmiştir. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'ndan alınan 3 aylık kayıtlara göre Ç'nin çok sık X'i telefonla aradığı tespit edilmiştir. Ç'yi kurumdan teslim alan anne ve baba Ç'yi okula göndermemekte ısrarcı olmuş çocuğu 15 yaşında nişanlandırmıştır. 16 yaşını doldurur doldurmaz mahkemeye başvuru yaparak evliliğe izin kararı almış ve çocuğu 35 yaşındaki D ile evlendirmiştir. D, Ç ile 6 ay nişanlı kalmış, yaşanan tüm süreci de Ç'nin anlatması sonucu öğrenmiştir. Bölgedeki diğer belde ve köy halkı da dedikodu yoluyla haberdar olmuş ve Ç'yi suçlayıcı söylemlerde bulunmuşlardır. Evlenme tarihinden 3 ay sonra çocuğun kayınbabası çocuğun istismara uğradığını yeni öğrendiğini iddia etmiş ve boşanmak için oğlunu ikna etmiştir.

D, boşanma davası açacağıni söylemeden önce Ç ile tekrar cinsel ilişkiye girmiştir ve Ç'ye onu sevdiğini söylemiştir. Ardından D, Ç'ye 'Sen annenin yanına git ev/ tarla işlerinde yardım et ben seni haftaya gelip alırım' diyerek birkaç parça giysiyle evden göndermiştir. D boşanma davası açmadan önce üzerine kayıtlı evi Ç'den mal kaçırmak niyetiyle kız kardeşine devretmiş ve kapı kilitlerini değiştirmiştir. Bütün bunlardan habersiz olan Ç, D'yi telefonla arayıp 'Beni ne zaman gelip alacaksın?' diye sorduğunda 'Seni gelip almayacağım senden boşanıyorum, babamın aldığı bu kararı uygulayacağım, ikinizden birini tercih etmem gerekiyordu' şeklinde yanıt almıştır. Ç, D hakkında cinsel istismardan dolayı şikayetçi olmuş ve yargılama masraflarından muaf tutulma talebiyle karşı boşanma davası, tapu iptali ve tescili, aile konutu şerhi koyulması talebiyle dava açmıştır. Ancak mahkeme yargılama masraflarından muaf tutmak için yeşil kartı olan Ç'den fakirlik belgesi sunmasını talep etmiştir. Ç, bunun üzerine D ile uzaktan akraba olan mahalle muhtarından fakirlik belgesi talep etmiş ancak muhtardan bu belgeyi alamamıştır. Ç, anne babasının suçlayıcı tavırlarından dolayı tekrar kuruma yerleşmek ve okula gitmek istemektedir.

Harita 1: ÇO. Vakası

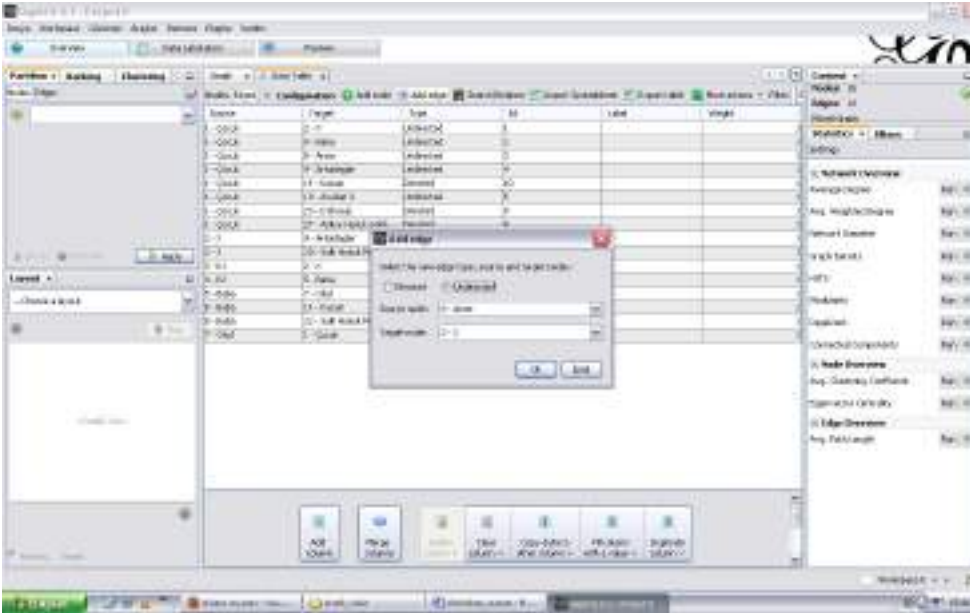
5.3. Haritalama için Bilgisayar Programı: Gephi

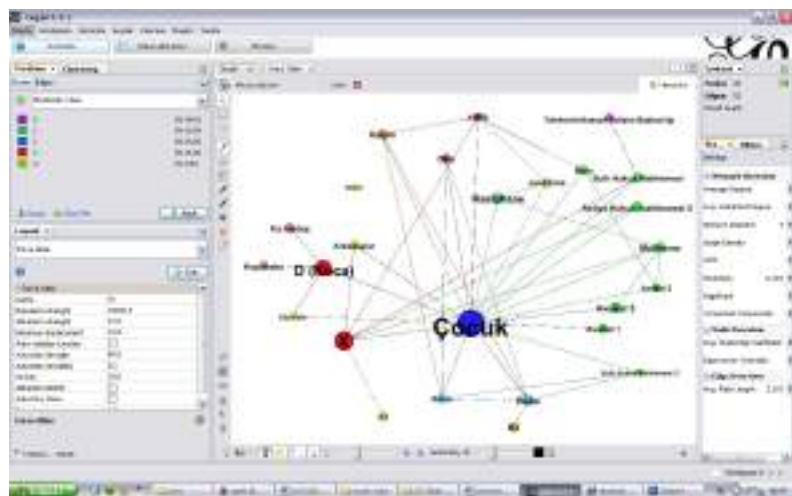
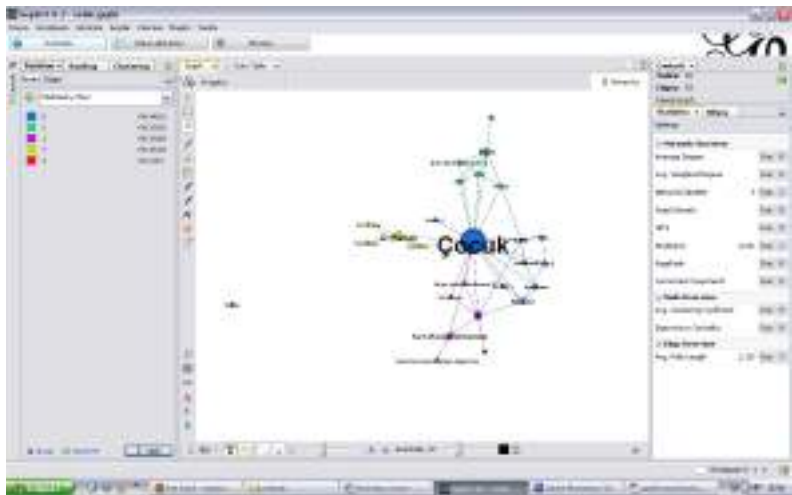
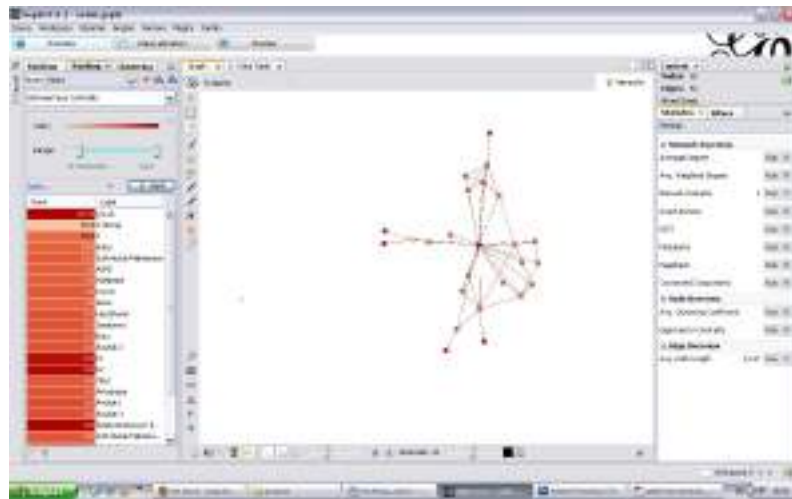
Bir durum ya da vakaya ilişkin eldeki bilgi ve veriler her ne kadar bir kâğıt ve kalemle haritalanabilse de aktörlerin çokluğu ve ilişkilerin karmaşası ve bunların kâğıda dökülmesi konusunda görsellik açısından bazı sorunlar yaşanabilmektedir.

Yapılan vaka çalışmasında da katılımcılar aktör ve ilişkileri kâğıda dökerken benzer sorunlarla karşılaştılar. Bu sorunun üstesinden bilgisayar yardımıyla gelinmektedir. Haritanın daha anlaşılabilir bir şekilde görselleştirilmesinin yanında farklı değerlendirme tekniklerini kullanmak açısından da bilgisayar programları haritalamada kullanılmıştır.

Haritalama için birçok farklı program bulunmaktadır. Bu raporun içeriğindeki haritaların oluşturulmasında ve katılımcıları bu konuda bilgilendirmek için Gephi haritalama programı kullanılmıştır. Gephi programının seçilmesinde temel nedenler programın açık kaynaklı ve ücretsiz olması ve arayüzü kullanımının kolaylığı olmuştur.

Katılımcılara verilen Vaka İnceleme Tablosu örneği hem vakayı daha iyi analiz etmek için bir araç hem de Gephi programını kullanma mantığına hazırlamak için oluşturulmuştur. Vaka inceleme tablosunu dolduran ve kâğıt ve kalemle haritalamayı yapan katılımcıların bilgisayarına Gephi programı yüklenmiş ve katılımcıların ellerindeki verileri programa girerek haritalama için nasıl kullanacakları öğretilmiştir. Farklı değerlendirme yöntemleri gösterilmiş ve görsellik açısından haritayı nasıl şekillendirebilecekleri anlatılmıştır.

5.4. Haritalama da Kullanılan Teknikler

Yapılan haritalarda odakların boyutu konusunda merkezilik (bir odağın ne kadar çok bağlantısı, ilişkisi olduğu) temel alınmıştır.

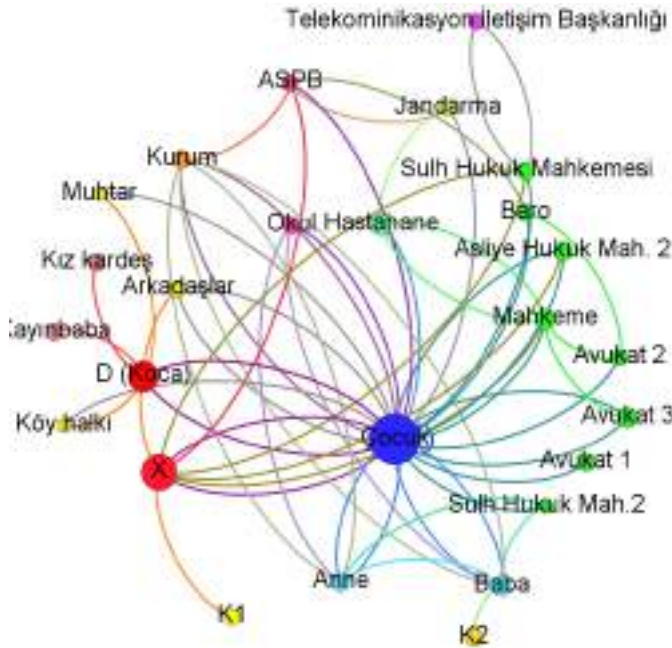
Odaklar renk anlamında çocuk (mavi) aile (açık mavi), fail (kırmızı) failin yakınları (pembe), adli (yeşil), 3. kişiler (sarı), STK'ler (koyu sarı), ASPB (turuncu), Milli Eğitim Bakanlığı (açık kırmızı), sağlık (turkuaz), medya (kahverengi), kolluk kuvvetleri (açık yeşil) olarak belirlenmiştir.

Haritadaki alan kullanımı açısından:

- merkeze çocuk ve fail,
- güneye çocuğun ailesi,
- doğuya adli süreç,
- kuzeye (doğudan batıya) kolluk kuvvetleri, sağlık, STK, okul,
- kuzey batıya ASPB,
- batı ve güney batıya failin yakınları yerleştirilmiştir.

Çözümlemede 3 harita ortaya konmuştur:

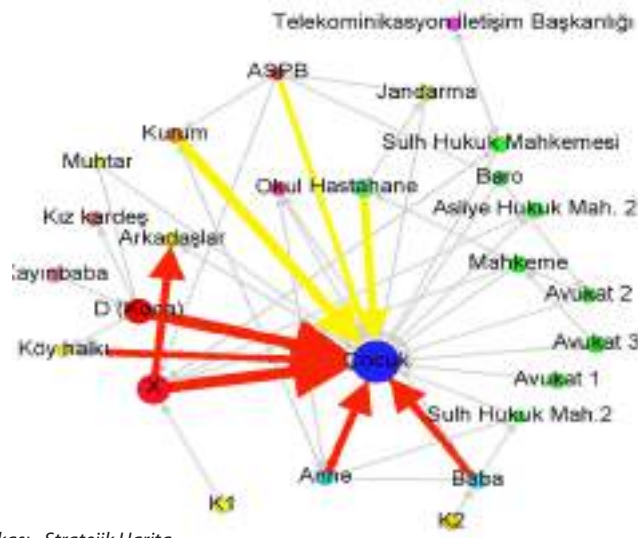
- **Tüm İlişkiler Haritası:** Bu harita bir ağ yapısını ortaya koyan temel haritadır. Harita ilişki yoğunluğunu görmek açısından önemlidir. Bir odaktan diğerine olan bağlantı o odağın saat yönündeki çizgi ile belirtilmiştir.

Harita 2 : ÇO. Vakası - Tüm İlişkiler Haritası

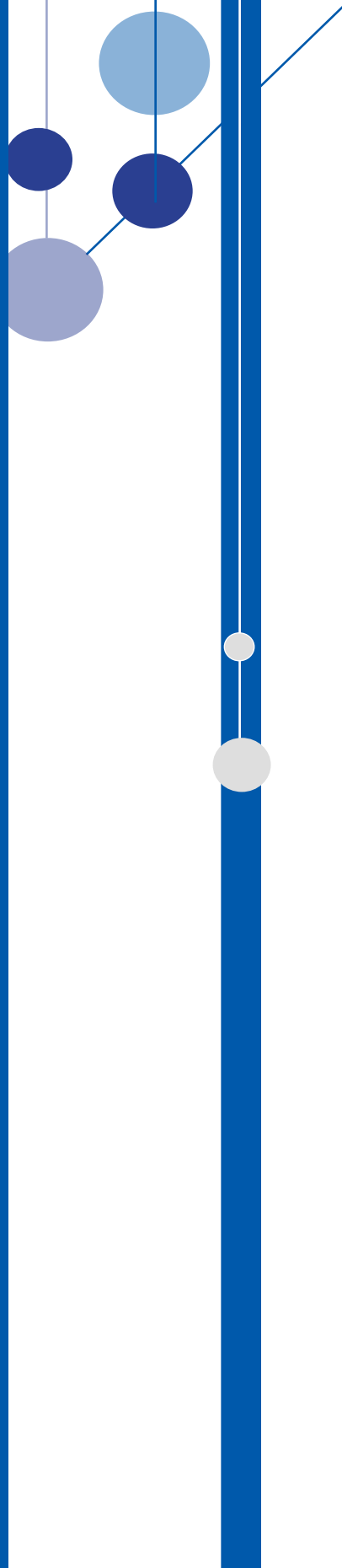
Stratejik Harita: Odaklar arasındaki ilişkileri ;

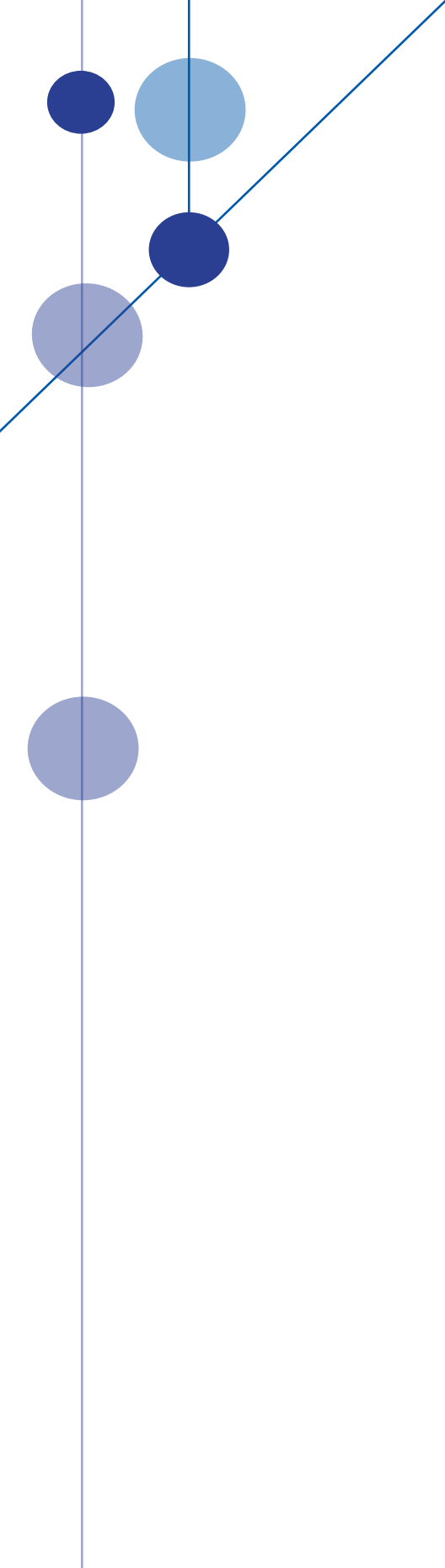
- şiddet (kırmızı) , • ihmal (sarı) , • devletin pozitif yükümlülüğü (mavi) ve • destek (yeşil) olarak inceleyerek vakalar açısından önemli olan yapı ve süreçleri ortaya koymak için hazırlanmıştır.

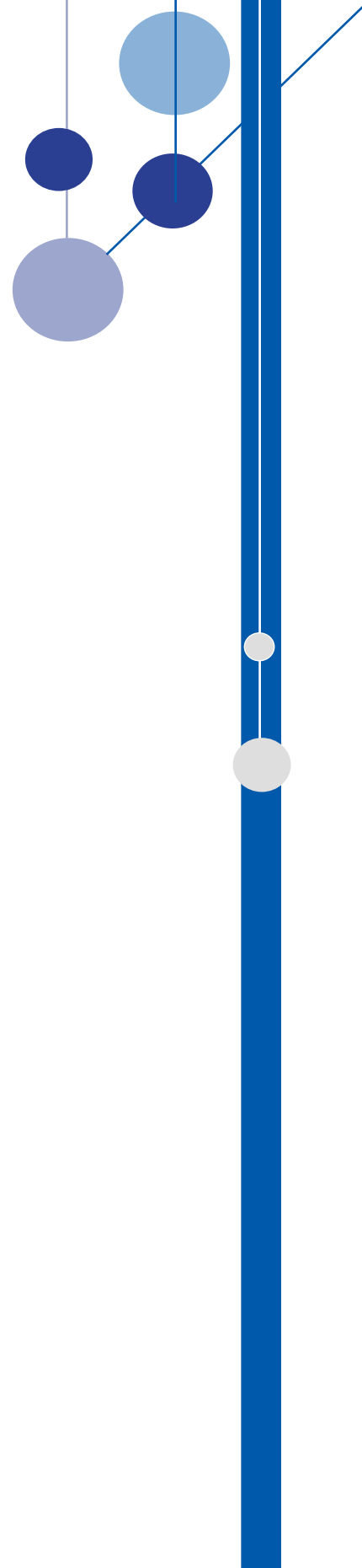

36

II. Haritalar ve Raporlar

1. Vakalar, Haritalar ve Raporlar Üzerine...

Bu bölümde proje boyunca katılımcı örgütlerle birlikte üzerinde çalışılan vakaları, vakalar üzerinden oluşturulan 3'er çeşit haritayı, stratejik haritaların okunmasından oluşan değerlendirme raporlarını (müdahale alanları ve öneriler) göreceksiniz.

Vakaların değerlendirme raporlarında ayrıca vakaya ilişkin belirlenen kilit aktörleri de bulabilirsiniz. Müdahale alanları ve öneriler katılımcı örgütlerle Ocak 2014 tarihinde yapılan ikinci yüzyüze eğitim sırasında belirlenmiştir. Ancak bununla yetinilmemiş harita ve öneriler yerelde ilişkili olduğu düşünülerek çağrılan ve yerel toplantılarda bir araya gelen diğer örgütlerle ve kişilerle yapılan derinlemesine tartışmalar sonucunda oluşturulmuştur.

Elbette haritalar farklı okumalara dolayısıyla farklı müdahale alanlarının tespitine ve farklı önerilere olanak sağlıyor. Tüm bunlar çocuğa yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik çaba harcayan her kurum ve kişinin kullanımına açık olduğu gibi her türlü güncellemeye de uygundur.

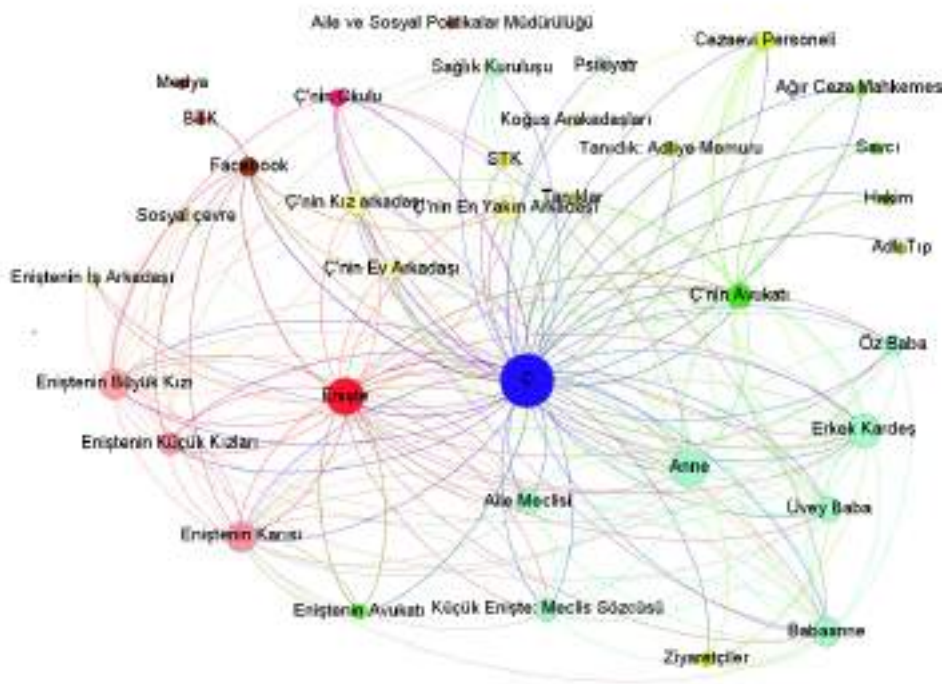
Bu bölümde ilk olarak cezasız kalan bir çocuğa yönelik cinsel şiddet vakasını göreceksiniz. Ardından sırayla çocuğa yönelik cinsel istismar, ev içi şiddet, zorla çalıştırılma/ekonomik şiddet, ev içi cinsel şiddet ve kapalı kurumda yaşanan şiddet vakalarını inceleyebileceksiniz.

Eskişehir, İstanbul, Diyarbakır, Trabzon ve Mersin illeriden alınan bu gerçek vakaların bir kısmının adli süreci tamamlanmış, bir kısmının ise devam etmektedir. Bu nedenle devam eden vakalarla ilgili olarak haritaların güncellenmesi sürmektedir. Buradan bütün haritaların aslında canlı olduğunu ve zamanla yeni aktörler ve ilişkiler potansiyelini taşıdığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

(Çocuğa Yönelik Cezasız Kalan Cinsel Şiddet)

Vaka

8 yaşında eniştesi tarafından cinsel şiddete uğrayan ve 18 yaşında, küçükken yaşadıklarının intikamını almak için eniştesini öldüren Ç'nin yaşadıklarına dair vaka.

Ç. Vakası/ Tüm İlişkiler Haritası

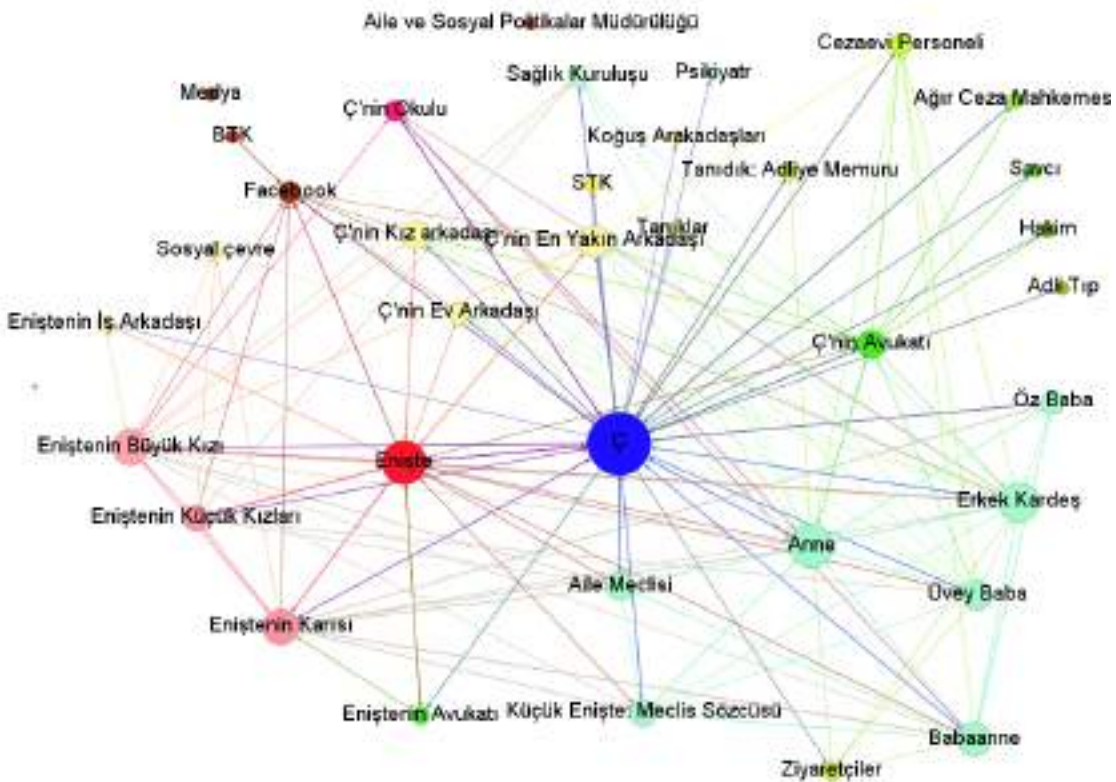
Vaka Özeti:

Medya aracılığıyla haberdar olunan vaka, şu anda 18 yaşını dolduran ve bir infaz kurumunda kalan Ç. hakkındadır. Ç., 8 yaşında özbabasının abisinin damadı (enişte) tarafından evde

kimsenin olmadığı bir anda cinsel şiddet görmüştür. Tecavüze uğradığının açığa çıkması yaklaşık 9 yıl sonra bilgisayarda yazdığı bir yazının kardeşi tarafından bulunması ile olmuştur. Ç. avukata giderek yardım talebinde de bulunmuştur. Olayın ortaya çıkmasına rağmen herhangi bir müdahale olmamasından dolayı çocuk küçük yaşta kaybettiği özbabasının tüfeğiyle, iş yeri çıkışında eniştesini "intikam" almak için öldürmüştür.

Ç., şu anda cezaevindedir ve cinayet gerekçesiyle 14 yıl ceza almıştır.

Ç.'nin cezaevine girmeden önce açık lise okuduğu ve ulaşılabilen bilgiler doğrultusunda psikolojik yardım almadığı öğrenilmiştir. Ayrıca Ç.'nin aynı yaşlardaki kız arkadaşının da Ç.'nin eniştesi tarafından cinsel istismara uğradığı belirtilmektedir.

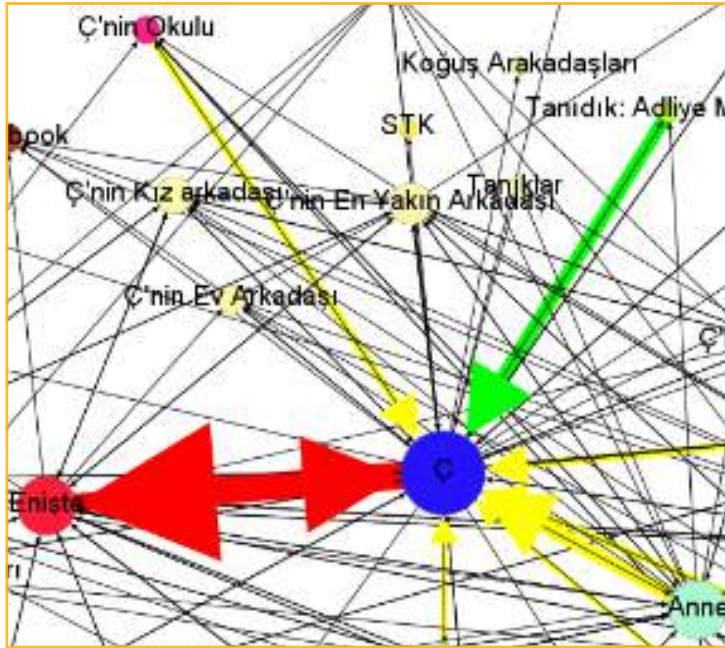

8 yaşında yaşanan bir cinsel şiddet olan enest olayı açığa çıkmadığı için o dönemde Ç. muayene edilmemiştir. Ç., eniştreyi vurduktan sonra polise kendisi teslim olmuştur. Ç.'nin cezasıyla ilgili temyize başvurulduğu bilgisi edinilmiştir.

Olaydan önce 40 yaşında olan enişte evli, üç kız çocuk babası ve PVC kaplama işi ile geçimini sağlamaktaydı.

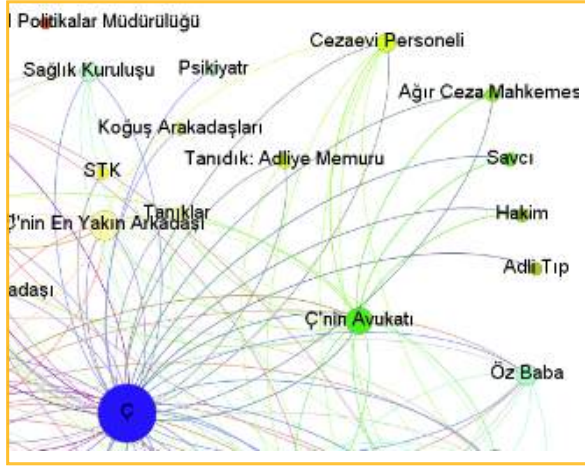
1. Fokus: Cinsel Şiddetin Aile Ortamında ve Okulda Farkedilmemesi

Vakaya bakıldığında Ç.'nin 8 yaşında yaşadığı cinsel şiddetin bir döngü haline gelerek yeniden şiddet yarattığı ifade edilebilir. Öyle ki Ç. uzun süre yaşadıklarını gizlemiş duyurmak istediğinde ise herhangi bir destek bulamamıştır. Nitekim olayın kardeşi tarafından açığa çıkmasından sonra bir avukata gittiği ve yardım talebinde bulunduğu edinilen bilgiler arasındadır. Bu noktada Ç.'nin 8 yaşından itibaren içinde bulunduğu yapılar içerisinde nasıl ve neden fark edilmediği düşündürücü konulardan

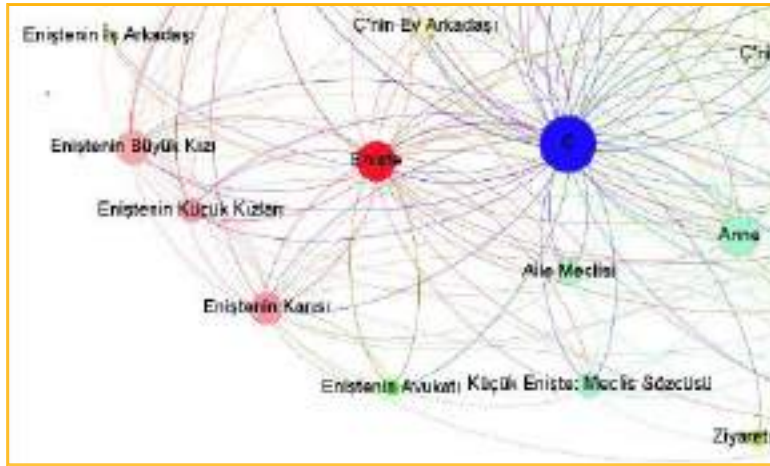
biridir. Öz babasını küçük yaşta kaybeden Ç.'nin yaşadığı şiddet deneyimlerinin aile içerisinde anlaşılmaması ve müdahale edilmemesinden çok, Ç.'nin devam ettiği eğitim kurumlarında durumun fark edilmemiş olması oldukça düşündürücü ve büyük bir soruna işaret etmektedir. Öyle ki eğitim kurumları, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocukların fark edilmesi ve içinde bulundukları durumdan çıkartılmaları için öncelikli yapılardır. Burada eğitimcilerin/ öğretmenlerin öncelikle ihbar yükümlülüklerini yerine getirip getirmedikleri, ihbar yükümlülüklerini yerine getirmeleri konusunda ne kadar bilgi sahibi oldukları, ihbar yükümlülüklerini yerine getirirken engellerle karşılaşp karşılaşmadıkları ve bu konuda aldıkları destekler sorgulanması gereken konular arasındadır.

2. Fokus: Cinsel Şiddetin Cezasız Kalması, Adalet Sisteminin Şiddet Döngüsüne Etkisi

Ç. 8 yaşında gördüğü cinsel şiddetin "intikam"ını almak için eniştesini öldürdüğünü belirtmiştir. 18 yaşından sonra işlediği bu suç nedeniyle de yetişkin ceza adalet sisteminin gerekliliklerine göre yargılanmış ve infaz kurumuna yerleştirilmiştir. Yargılama sonrasında Ç'ye yönelik psiko- sosyal destek programı uygulanıp uygulanmadığı belirsizdir. Ç'nin çocukken yaşadığı şiddetten

kaynaklanan travmanın sonucu olarak değerlendirilebilecek bu olaya zamanında ve çocuğun yararına bir müdahalede bulunmaması, şiddet failinin cezasız kalması, olaylar zincirinin giderek büyümesinin nedeni olmuştur. Dolayısıyla vakadan da anlaşılacağı gibi şiddet döngüsüne zamanında müdahale edilmediği takdirde çözümü çok daha zor sonuçlar oluşmaktadır.

Ç'nin evdeki av tüfeği ile enişteyi vurmuş olması, bireysel silahlı saldırı ile ilgili düzenlemelerin de yeniden gözden geçirilmesine işaret etmektedir. Nitekim av tüfeği, Ç'nin çok

küçük yaşta kaybettiği babasına aittir. Bu tüfeğin hala ev ortamında bulunabiliyor olması bu vakadan da görülebileceği gibi amaç dışı kullanıma neden olmuştur. Ayrıca ev ortamında yetişkinlerin edindiği silahlar nedeniyle çocukların yaşamını kaybediyor olmaları veya çocukların oyun sırasında bir başkasını vurmaları ne yazık ki istisnai durumlar olmaktan çıkmıştır. Vakada bir başka boyut Ç. tarafından

vurulan eniştenin eşi ve çocuklarının durumudur. Eşi ve çocukların yaşananlarla ilgili rehberlik ve destek almaları gerektiği açıktır. Süreçte karşılıklı çözümlenmeyen sorun ve duyguların farklı sorunlara yol açacağı ortadadır. Bu nedenle vakada hayatını kaybeden tarafın ailesine yönelik destek çalışmaları da yapılandırılmalıdır.

Ç'nin enişteyi vurmadan önce sosyal medya üzerinden açıkça tehdit ve beyanlarda bulunduğu öğrenilmiştir. Bu noktada sosyal medyanın da herhangi bir suç eylemi gerçekleşmeden önce bilgi kaynağı olarak değerlendirilebileceği ve zamanında müdahale için bir araç olabileceği ifade edilebilir. Tabii bu noktada sosyal medyanın gözetim aracı olarak kullanılmasının insan haklarına aykırılığına da dikkat çekmek gerekmektedir. Bu noktada gözetimden çok bildirim yükümlülüğü ve uygun müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiği ifade edilebilir.

Kilit Aktörler

Bu vakada öncelikle Ç'nin 8 yaşında ev içinde yaşadığı cinsel şiddetin fark edilmemiş olması ve koruyucu ve önleyici bir destek sunulmaması nedeniyle başta öğretmen, rehberlik öğretmeninin önemli kilit rolleri bulunmaktadır. Ç'nin ev içinde yaşadığı şiddet ile ilgili aile üyelerinin belki de babanın erken yaşta kaybı gibi nedenlerle de zayıf ilişkileri olduğu düşünülebilir. Bu noktada ailenin zamanında desteklenmesi, aileye yönelik rehberlik ve destek hizmetlerinin yürütülmemiş olması da yaşanan şiddet döngüsünün büyümesine neden olmuş olabilir. Dolayısıyla bu vakada da aile hekimliği, Alo 183, çocuk ve destek danışma hizmetleri gibi mekanizmalar işlevsel olsaydı, şiddet döngüsünün büyümeden kırılabileceğini ifade etmek mümkün olabilirdi. Bunun yanı sıra ev içinde bir av tüfeğinin bulunması bireysel silahlanmayla ilgili düzenlemelerin yetersiz olduğuna da işaret etmektedir.

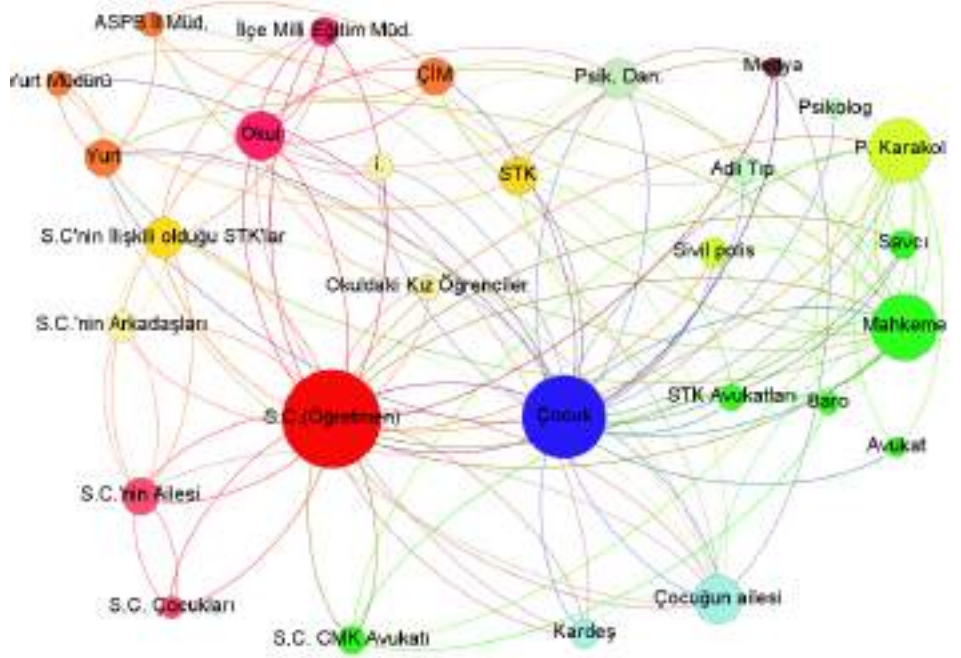
Müdahale Alanları ve Öneriler

- Okullarda, tüm okul personelinin bildirim yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için yeni mekanizmalar kurulmalı, işlevsel olanlar ise güçlendirilmeli.
- Şiddet yaşantısı olan çocukların fark edilmesi konusunda yapılar oluşturulmalı.
- Sosyal medyanın önleme sürecinde etkili olabildiği göz önünde bulundurulmalı.
- Yerel düzeyde çocuğa karşı şiddetin önlenmesi konusunda kamu, akademi, sivil toplum ve medyanın işbirliği ile çalışmalar yapılmalı.

S.C. Vakası (Öğretmenin Cinsel İstismarı)

Vaka:

Diyarbakır'da 12 yaşındaki kız öğrenci S'ye öğretmeni tarafından uygulanan cinsel istismar ve sonraki süreçle ilişkin vaka.

S.C. Vakası Tüm İlişkiler Haritası

Vaka Özeti:

23.04.2013 tarihinde öğretmen S.C. öğrencisi S'ye cinsel istismar uygularken yakalanmaktadır. S'nin ifadesine göre yaşanan olay şu şekildedir: "23 Nisan Bayramı töreninde öğretmen S.C., S.yi ve arkadaşlarını ücretsiz İngilizce kursuna kayıt ettireceğini söyleyerek törenden sonra okulun dışında belirttiği yere gelmelerini söyler. Saat 12 gibi kızı arabasına bindirir. Kız tek başına olduğunu gördüğünde arkadaşlarını sorar. S.C. de arkadaşlarının sonra geleceğini söyler. S'yi büyük bir parka götürür. Arabayı durdurur ve arka koltuğa yanına geçer. Pantolonunu çıkarır. S'nin de üstünü çıkarmaya çalışır. S itiraz eder arabanın kapısını açmaya çalışır.

S.C'nin ailesi ve arkadaşları bir kaç kez kız öğrencinin ailesinin evine giderek okuldaki öğretmenlerin ona komplo kurduğunu şikayetlerinden vazgeçmeleri gerektiğini, eğer isterlerse dinen 9 yaşından sonra nikah kıyılabilirdiği için kızı nikah da kıyılabilceğini söylemiştir. Aile hiçbir şekilde bunu kabul etmemiştir ve şikayetlerinden vazgeçmemiştir. Aynı grup okuldaki öğretmenlere de aynı baskıyı yapmıştır.

48

yüksek
eminde
cuğun
duriyet
ayacak,
e
n bir
dir.
Bu

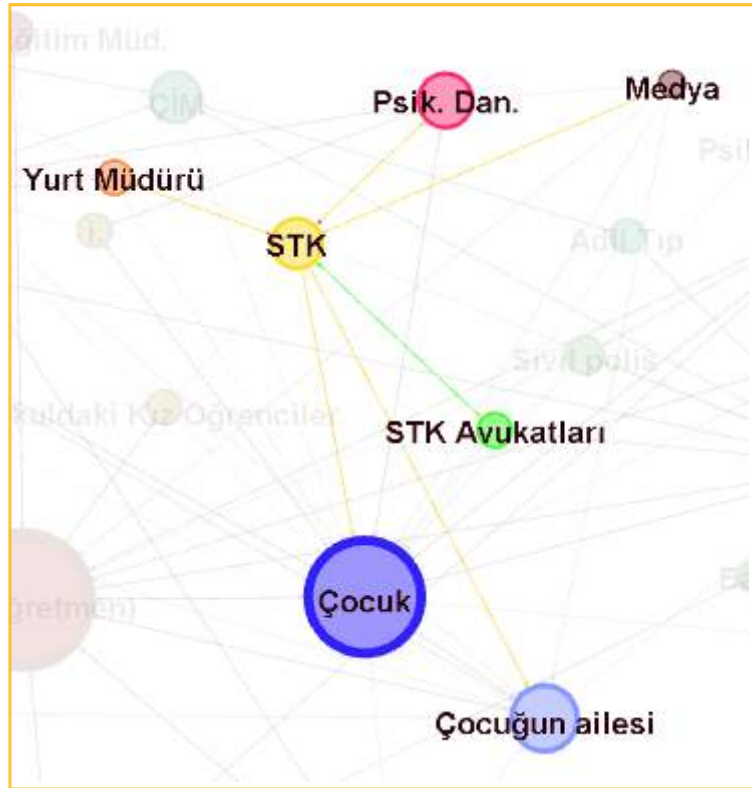
12 yaşındaki öğrencisine cinsel saldırıda bulunurken yakalanan öğretmenin ilişki

kişi
rafta
zarıdaki

dava
a az
etişim
a
fında

ine

yardımcı eden ve onu korumaya çalışan kişi ve yapılar (Ailesi, arkadaşları, ilişkili olduğu STKlar, dini gruplar, ilçe milli eğitim ve okuldaki tanıdıkları vb.) bulunmaktadır. S'nin kendi yaşadığı istismar ile başa çıkmaya çalışırken, hem dava sürecinde onu korumayan ve yıpratıcı bir sistemin içinde hem de failin yakın çevresinin baskısı içinde mücadele vermeye çalışmaktadır. Fail S.C.'nin ailesi S'nin ailesine giderek 12 yaşındaki S ile 50 yaşlarındaki fail S.C.'nin dini bir şekilde evlenebileceklerini belirterek, S.C.'nin ceza almasını engellemeye çalışmaktadırlar. Hukuki mücadele sürerken, istismar vakalarında mağdur kız çocukları ve aileleri geleneksel ve dini yapılarla da mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar.

3. Fokus: Bir Cinsel İstismar Davasına Stk'nın Dahil Olması

Çocuğa yönelik şiddet vakalarında, çocuk koruma sisteminin eksiklikleri ve çocuğun yüksek yararını gözetme konusunda sınırlılıkları nedeniyle şiddete uğrayan çocukları destekleyen, yaşanan şiddet olayını görünür kılan, davayı takip eden bir yapı;

çocuğu ve ailesini güçlendirmektedir. Bu vakada da yaşanan olayın ardından ilgili sivil toplum kuruluşunun gönüllü avukatlarının davayı takip etmesi, medya çalışması ile yaşanan olayın kapatılmasını engellemeleri ve vakayı görünür hale getirmeleri, çocuğun ailesi, öğretmeni gibi yakın çevresi ile iletişim halinde olmaları çocuğun ve ailesinin güçlenerek davadan vazgeçmemelerini ve hukuki mücadeleyi devam ettirebilmelerini sağlamıştır. Bunun yanı sıra bu vakaya dahil olan diğer STK ise failin ilişkili olduğu, "dini temelli" olarak adlandırılabilir bir kurumdur. Aslında çocuğa yönelik şiddete ilişkin davalara her sivil toplum kuruluşun dahil olması çocuğun yararına bir etki yaratmadığı görülmektedir. Hak temelli, savunuculuk kapasitesi güçlü sivil toplum örgütlerinin dahil olması çocuğun korunması konusunda destekleyici olabilmektedir.

Kilit Aktörler:

Bu vaka özelinden hareketle 3 kilit aktörden bahsedebiliriz.

-**Sivil Polis:** Bu vaka özelinde rastlantısal olarak parktan geçen polislerin olayı fark etmesi, olayın seyrini değiştirmiştir. Eğer bu tesadüf gerçekleşmeseydi ve polis farkına varmasaydı bu istismar bilinmeyebilir ve hatta tekrarlanabilirdi. Polisin farkına varıp olaya müdahil olması önemli olmakla birlikte kanıt olarak kullanmak için çektiği 4,5 dk'lık videonun süresinin uzunluğunun da bir açıklaması olmalıdır.

- **STK:** Olayın gerçekleştiği yerelde fail, tanınan ve çevresi oldukça geniş bir kişidir. Yaşanılan bu şiddet olayı ardından olayı kapatmak için çocuk ve aile baskı altına alınabilir ve olay kapatılabilir. Çocuğu ve ailesini davayı devam ettirebilmeleri için kurumsal olarak destek veren bir sivil toplum kuruluşu çocuğa yönelik şiddetin cezalandırılması konusunda oldukça kilit bir role sahiptir.

- **S'nin Ailesi:** Birçok cinsel istismar vakasında, istismara uğrayan çocuğun ailesi dini/ geleneksel inanışlar nedeniyle çocuğu suçlama, cezalandırma ya da istismarcısı ile "evlendirme" gibi çocuğa ikincil şiddet yaşamasına neden olmaktadır. S'nin ailesinin S'ye destek olması, hukuki mücadeleye girmesi çocuğun iyileşmesine oldukça katkı sağlamıştır.

Müdahale Alanları ve Öneriler:

S.C Vakasına ilişkin harita sunulduktan sonra dört müdahale alanı oluşturulmuştur.

- Adli tıp süreci
- Dinsel, geleneksel, kültürel yapı
- Çocukların güçlendirilmesi
- Çocukların iyileştirilmesi - desteklenmesi

- Adli Tıp Sürecine İlişkin Öneriler:

• Sadece Adli Tıp Süreci değil tüm hukuki sürece ilişkin ihbar-soruşturma ve kovuşturma için ayrı ayrı öneriler geliştirilmiştir:

- İHBAR:

- Bu konudaki sorunlar: "üstünü kapama eğilimi", "ihbar süresinin uzun olması", "aileye baskı yaparak şikayeti geri çekirtmeye çalışma" ve "ihbar yapılan kurumlara güvensizlik"tir.
- İhbar yapılabilecek yerlere ilişkin bilgilendirici çalışmalar yapılmalı ve var olan çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır. Baro ile psikolojik danışmanlar ile ilgili STK'lar ihbar ve hukuki süreç ile ilgili bilgi ve farkındalık artırmak üzere işbirliği yapabilir.
- ÇİM'in bilinirliğini ve oraya başvuru yapılabileceği konusunda bilgi artırılmalıdır.

- SORUŞTURMA-KOVUŞTURMA:

- Diyarbakır'da barodan avukat istendiğinde bu tür davalara genellikle Çocuk Hakları Merkezi ya da Kadın Hakları Merkezi'nden ilgili uzmanlar soruşturma sürecine dahil oluyor. İllerdeki barolarda bu merkezlerinin sayısı ve etkisi artırılmalıdır.
- Mahkeme sürecinde STK'ların örgütlenmesi, davayı takip etmesi, mahkemeye fazla sayıda avukatın katılımı dava sürecini çocuğun yararına etkilediği için bu konuda çalışmalar yapılmalıdır.

- Çocuk hakları alanında çalışan avukatların güçlenmesi ve kendi aralarında örgütlenmesi konusundaki çalışmalar artırılmalı ve desteklenmelidir.
- Adli tıp raporu, cinsel istismar vakalarında oldukça önemli olduğundan, bu raporlarda bir hata olduğu görüldüğünde, meslek örgütleri ile iletişime geçilerek ya da uzman görüşü alınarak bu konu sivil toplum tarafından takip edilmeli ve konunun üzerine gidilmelidir.
- Bu vaka özelinde baro, psikolojik danışmanlar, SES/TTB ve Eğtimsen'den oluşan bir araştırma çalışma grubu oluşturulmalı ve bu grubun edindikleri bilgi doğrultusunda medya çalışması yapmak ve duruşmaya kalabalık gitme gibi savunuculuk çalışmaları yürütülmelidir.

-Dinsel, Geleneksel, Kültürel Yapıya İlişkin Öneriler:

- Çocuk, istismar ve erkeklik ile ilgili algı, istismarcının korunmasına neden olmaktadır. Bu algının değişimi için istismar ve istismarcının tanımı, istismarcıya sahip çıkmanın ne demek olduğuna ilişkin bilgi ve farkındalık artırıcı kampanyalar yapılabilir.
- Yerelde etkili olan siyasi partiler, kurumlar bu konuya ilişkin tutum belgesi hazırlayabilirler.
- Televizyon aracılığıyla dini sohbetler ile tanınmış, dikkat çekecek kişilerin istismarcının korunmasının din açısından uygunsuzluğu ile ilgili konuşması sağlanabilir.
- Diyanet İşleri Başkanlığı ile görüşmeler yapılarak, bu konu merkezi hutbeye eklenebilir. Görüşmeler dışında basın açıklaması, imza kampanyası ve dilekçe yazımı yapılarak Diyanet İşleri Başkanlığı etkilenebilir.
- Dinde çocuk algısı, olumlu algı olan hadisler ön plana çıkarılarak bazı çalışmalar ve, ilahiyatçılarla akademik çalışmalar yapılabilir.

- Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi için Çocukların Güçlendirilmesine Yönelik Öneriler:

- Hem çocuklara (özellikle okulöncesi ve ilkökulda) hem de ebeveynlere yönelik beden bilincini oluşturma çalışmaları yapılabilir.
- İl merkezlerinde önlemeye ilişkin uzmanlardan (psikolog, öğretmen, sosyal hizmet uzmanı vb.) ilgili komisyonlar oluşturulabilir.
- Aile-öğretmen işbirliğinin artması için seminerler yapılabilir, örneğin sosyal-kişisel haklar üzerine seminerler olabilir.
- Hizmet içi dönemde yaygınlaşmak üzere "çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi" konulu video hazırlanabilir.
- Bildirim yükümlülüğünü yerine getiren öğretmen ve idarecilerin (ve diğer görevlilerin) korunması ve desteklenmesine yönelik düzenlemeler oluşturulabilir.
- Okul idaresinin bu konuda yaptığı olumlu çalışmalar desteklenebilir.
- Eğitim fakültelerinde çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda dersler olmalıdır.
- Okulun fiziki şartlarının iyileştirilmesi, PDR sayısının artması gibi çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi açısından okulun güvenli ve uygun alan hale getirilmesi sağlanmalıdır.

- Okullardaki müfredatta çocukları güçlendirecek çocuk hakları, şiddetten korunma gibi konuların yer alması gerçekleştirilmelidir.
- Eğitim sendikaları ile STKların ilişkileri geliştirilmelidir.
- Mahallelerde çocuk ve ailelerin yararlanacağı sosyal hizmet binaları artırılmalıdır. Yerel yönetimlerle ortaklaşarak bu binaların işlerliğinin artırılması sağlanmalıdır.
- Çocuklara sosyal-kültürel sanat etkinliklerini gerçekleştirebilecekleri alanlar (oyun alanları da dahil) oluşturulmalıdır.
- Tüm kurumsal yapılarda ailede dahil olmak üzere çocuk katılımını, birey bilincinin oluşturulması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Çocukla teması olan tüm çalışanlara yönelik eğitimlerin yapılması, bu eğitimlerin interaktif, etkili, katılımcı yöntemlerle gerçekleşmesi sağlanmalıdır. Ayrıca bu eğitimlerde çocuklarla çalışanların; çocukların doğalarına uygun yöntemler kullanmalarına ilişkin kapasitelerinin artırılması hedeflenmelidir.
- Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesinde çocuğun güçlenmesi için farklı disiplinlerin birlikte çalışma pratiği geliştirilmelidir.
- Etkili, ihtiyaca uygun aile eğitimleri yapılmalıdır.
- Öğretmenlere yönelik hazırlanan eğitim programlarında ve öğrencilere yönelik okul müfredatında çocuğa yönelik şiddet ve çocuk hakları temaları yer almalıdır.

- Çocuğa Yönelik Şiddete Uğrayan Çocukların Şiddet Sonrasında İyileştirilmesi/ Desteklenmesine Yönelik Öneriler:

- Acil Müdahale Komisyonu (Her kurumdan bir temsilci; sosyal hizmet uzmanı, psikolog, avukat...) oluşturulabilir. Bu komisyon; olaydan haberdar olduğunda komisyon bir araya gelerek diğer kurumlarla iletişime geçebilir (ASPİM,ÇİM,BARO...) Çocuk ve aileyi tekrar travmaya maruz bırakmamak için çocuk ve aile ile görüşen kurumlardan bilgi alabilir, henüz kimse görüşmemişse 2 ya da 3 kişilik bir grup şeklinde (güvenlik koşulları sağlanarak) görüşmeye gidebilir.
- Çocuk ve aileyle iletişime geçmeyle ilgili önerilen süreç: (Çocuğun aile içi ve dışı destek mekanizmaları incelenmesi, çocuğun yüksek yararı ve ailenin taleplerinin dikkate alınması. Ailenin her zaman destek olmayabileceği göz önünde tutulmalıdır).
 - Can güvenliği riski değerlendirilmelidir. Risk varsa çocuk koruma altına alınmalıdır.
 - Hukuki süreç değerlendirilmelidir (Şikayette bulunulmuş mu? Avukat atanmış mı? Baronun çocuk hakları merkezi ve diğer gönüllü avukatlarla iletişime geçilebilir).
 - Psikolojik destek sağlanmalıdır (Çocuk ve aileyle periyodik görüşebilecek olayın gerektirdiği duyarlılığa sahip ruh sağlığı çalışanlarına yönlendirme yapılmalıdır).
 - "Mekan (ev, okul) değişikliği gerekiyor mu? Gerekliyse ekonomik durum elverişli mi?" diye inceleme yapılmalıdır (Değilse ASPİM, SYDV ve belediyeden destek alınabilir. Yeni okuldaki psikolojik danışman ile görüşülebilir).
 - Gerekli bilgiler edinildikten sonra istismarcının çocukları ve ailesi ile de çalışma yürütülmelidir.

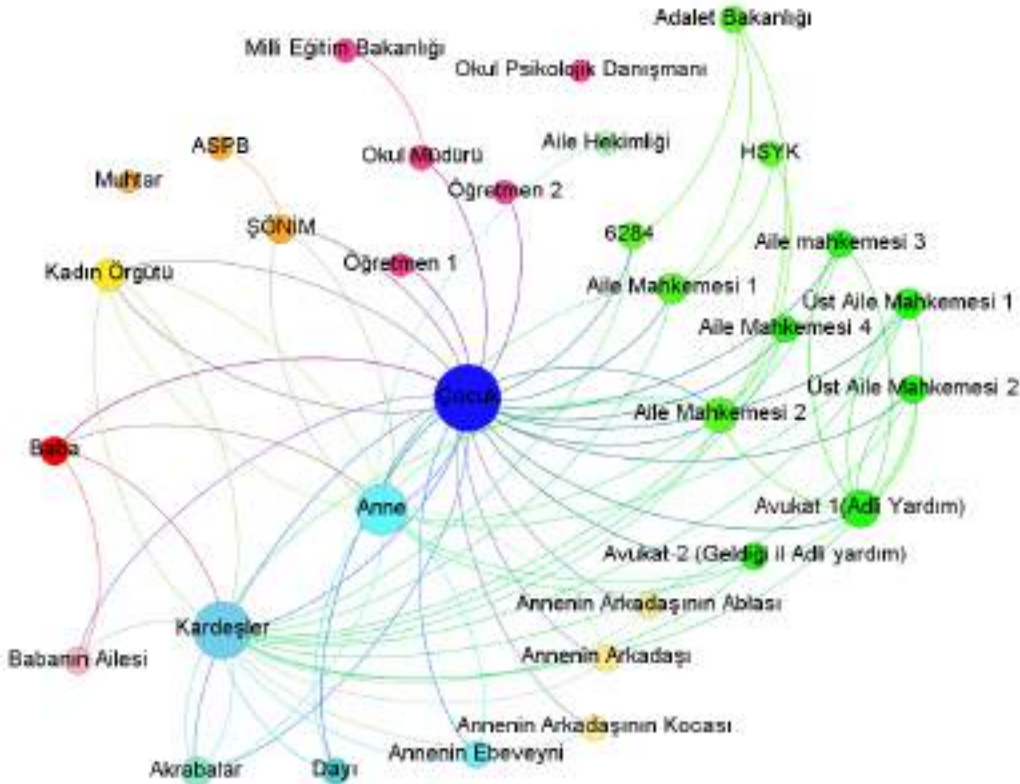
-
- Çocuğun çevresinde (aile, akraba, okul...) farkındalık yaratma amacıyla görüşme ve eğitimler yapılabilir: istismar vakalarında çocuk çalışmalarına dahil olan kurum çalışanlarıyla; hukuk çalışanları (hakim, savcı...), sağlık çalışanları (doktor, hemşire...), kolluk çalışanları (polis...) ve medya çalışanlarına yönelik bilinçlendirme çalışmaları gibi.
 - Yerel yönetimler bünyesinde Aile ve Çocuk Merkezi açılabilir ve bu merkezde Sivil İzleme Komisyonu oluşturulup takip çalışmalarını yapabilir:
 - Çocuk, aile ve okul psikolojik danışmanı ile periyodik görüşmeler yapılabilir.
 - Hukuki süreçte pozitif itici güç oluşturacak çalışmalar yapılabilir (duruşmalara katılma, hukuk çalışanlarının dava sürecine duyarlılığını artırma, cezasızlığı önlemeye yönelik politika belgeleri oluşturup meclis hukuk komisyonuna sunma gibi).
 - Sürekli travmatik vakalarla karşı karşıya kalan çalışanların adalet kavramları zedelenebilir, çalışma alanlarına dair motivasyonları düşebilir. Bu nedenle meslek elemanlarının ve ilgili kişilerin çalışmalara karşı motivasyonlarını yüksek tutmak amacıyla farklı etkinlikler yapılabilir, süpervizyon çalışmaları yürütülebilir.

E. Vakası

(Ev içi şiddet- Tanıklık)

Vaka:

14 yaşındaki E'nin ev içinde babası tarafından maruz kaldığı ve annesi ile kardeşlerine uygulandığına tanık olduğu şiddete ve takip eden şiddetten kurtulma sürecine dair vaka.

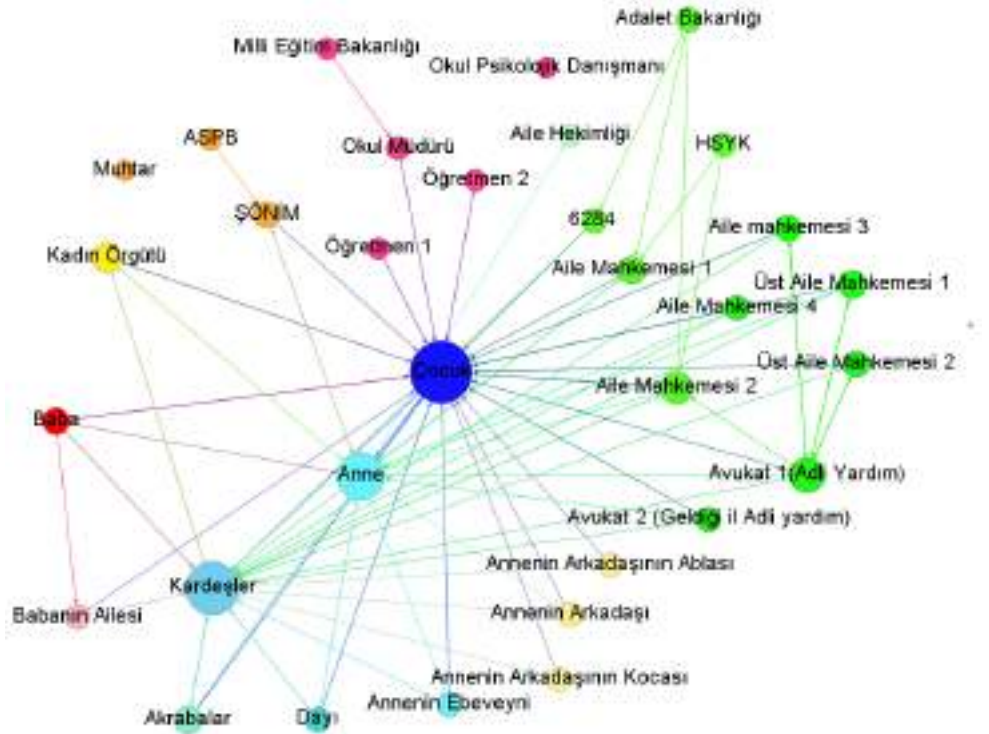
E. Vakası Tüm İlişkiler Haritası

Vaka Özeti:

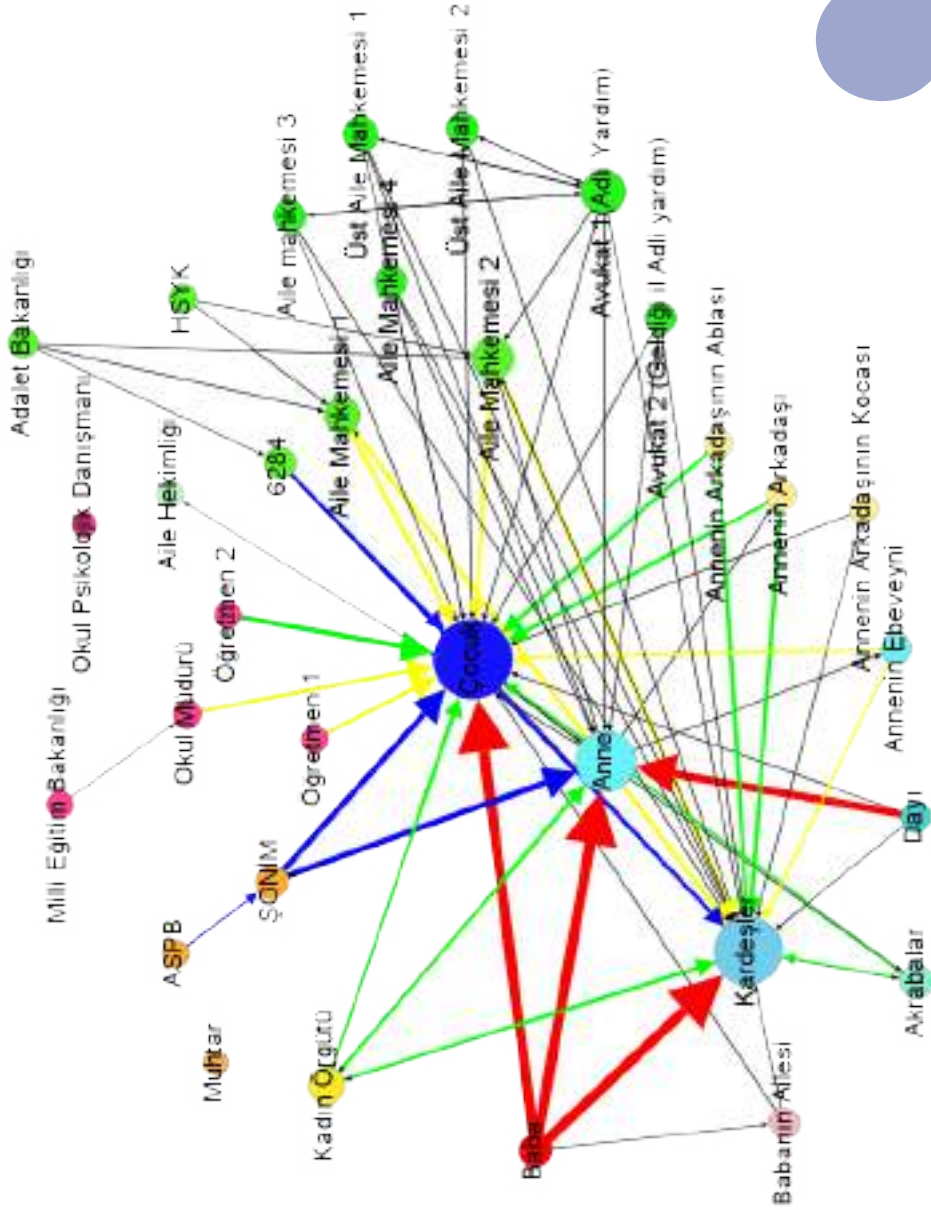
E Vakasında, aile / ev içinde babadan anneye yönelik sürekli fiziksel, duygusal, ekonomik şiddet hem de çocuklara yönelik fiziksel, duygusal şiddet ve ihmal söz konusudur. Vakanın odak noktası olan E, 14 yaşında bir erkek çocuk. 10 yaşında ikiz erkek kardeşleri bulunmakta. E'nin annesi, maruz kaldıkları şiddet nedeniyle 15 yılın sonunda evden ayrılarak, başka şehirde oturan bir tanıdığının yanına sığınmış ve onun aracılığıyla öğrendiği Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ne (ŞÖNİM) başvurmuştur. ŞÖNİM görevlisi, E'nin 12 yaşından büyük (ergen) erkek

çocuk olması nedeniyle sığınma evine kabul edilmeyeceğini belirtmiştir. Anneye E'nin kuruma yerleştirilebileceği söylenmiş, anne bunu reddedince bağımsız kadın örgütünü araması önerilmiştir. Kadın örgütünün sığınma evinde tesadüfen yer olması sayesinde anne ve 3 çocuğu eve yerleşmiştir. Bunun ardından anne avukatı aracılığıyla koruma kararı talep etmiş; mahkeme anneye koruma vermiş ama çocuklara vermemiştir. Bu nedenle çocuklar özellikle okula devam konusunda sıkıntılar yaşamıştır. Koruma kararları ile ilgili anne ve çocukların mücadelesi devam etmektedir. Bu arada baba, velayet talebiyle boşanma davası açmıştır. Süreç devam etmektedir.

Bu vakanın ele alınmasının nedeni, özellikle bu tür kadına yönelik şiddet vakalarında, çocukların maruz kaldığı ve tanık olduğu şiddetin koruma kurumları tarafından önemsenmediğini altı çizilmektedir. Gerek 15 yıl boyunca devam eden aile içi şiddet, gerekse annenin çocuklarıyla birlikte evi terk ettikten sonraki hayatta kalma sürecinde devletin çeşitli yetkili kişi ve kurumlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirmemeleri ve bu nedenle doğan hak ihlalleridir.

E. Vakası Karşılıklı Yönlendirilmiş İlişkiler Haritası

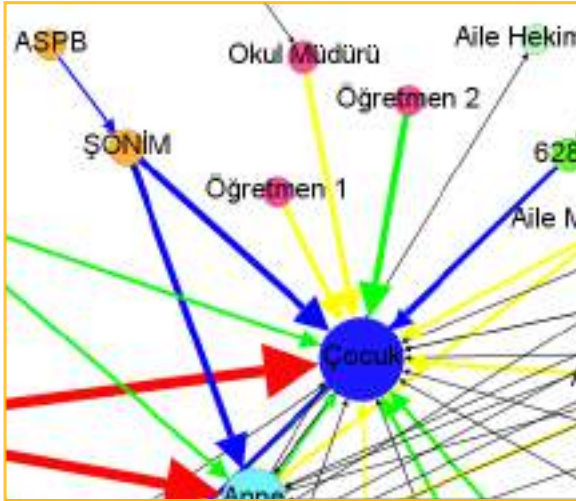

E. Vakası Stratejik Harita

1. Focus: Aile içi Şiddetin Önlenmesinde Devlet Yetkililerinin Sorumsuzluğu

Haritanın tamamı bize E'nin, annesinin ve kardeşlerinin yaşadığı olayların tamamında çevrelerindeki kişilerle yaşadıkları ilişkileri göstermektedir. Babadan ve daha sonra dayıdan başta annesine ve sonra E ve kardeşlerine yönelik şiddetin önlenmesine destek veren sadece annenin arkadaşları ve kadın örgütünün olduğu görülmektedir. Babanın ve annenin ailelerinin ve çocukların şiddetten korunmasında birincil devlet yetkilisi olan muhtarın şiddet uygulayan babayı da tanıdığı halde vakada hiçbir müdahalesinin bulunmaması, aile içi şiddetin toplumsal olarak ne denli kabul gördüğünün ve benimsendiğinin göstergesidir.

Daha da önemlisi, çocuğun günlerinin tamamını geçirdiği bir destek görememiş olmasıdır. Rutin ev ziyaretleri sırasında aile içindeki şiddetten haberdar olan öğretmenlerinin ve dolayısıyla haberdar olması beklenen okul müdürünün bildirim yükümlülüklerini yerine getirmemiş olması önemli bir ihmaldir. E'nin okuldan gördüğü tek destek, bir öğretmenin çabasıyla aldığı eğitim bursudur. Bu vaka, hem çocuğun hem de annenin güçlenip şiddete karşı mücadele edebilmesinde, hem de babanın şiddet konusunda farkındalığının artmasına çok önemli bir merkez olabilecek okulların ne kadar işlevsiz olduklarını açıkça göstermektedir. Çocuğa karşı şiddete yönelik mücadelede en önemli noktalardan biri çocukların hak arama konusunda güçlendirilmeleridir. E ve kardeşleri açısından baktığımızda, ne mahallede muhtar ya da polisin, ne de okulda öğretmen, psikolojik danışman ya da müdürün ulaşılabilir, güvenilirlebilir dolayısıyla destek alınabilir olmadıkları görülmektedir. E, kardeşleri ve annesi, yaşadıkları şiddetle mücadelede devlet tarafından yalnız bırakılmıştır.

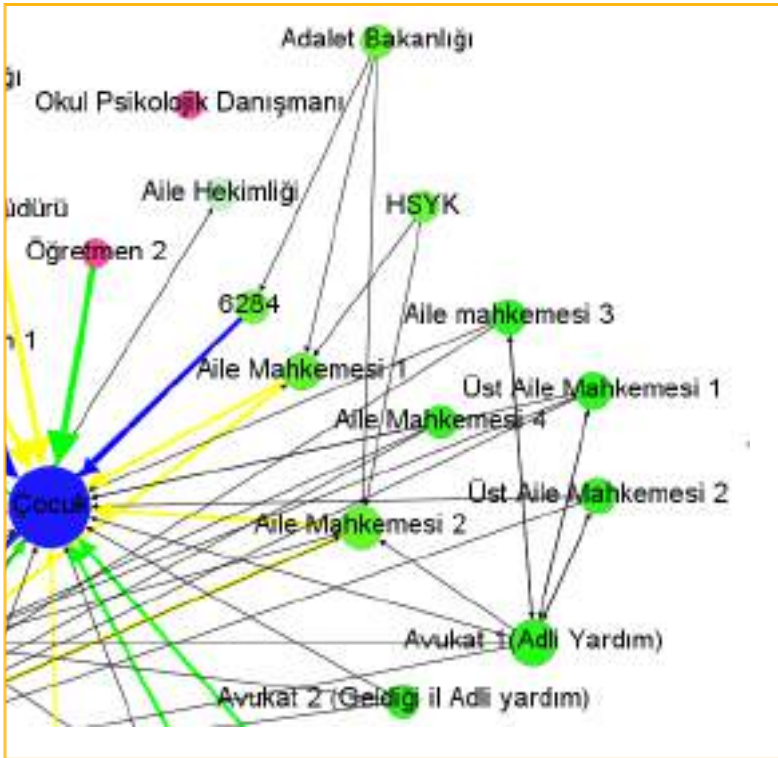
2. Fokus: 6248 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ve Bu Kanuna Dayanarak Kurulan Şiddet Önleme Ve İzleme Merkezleri'nin Çocuk Haklarına Aykırı Biçimde Çocuğu Görmezden Gelmesi

E, kardeşleri ve annesinin babanın şiddetinden kendi çabalarıyla kaçtıktan sonra, devletin ikinci müdahalesizliğiyle karşılaşmışlardır. Anne, arkadaşı aracılığıyla haberdar olduğu ŞÖNİM'e başvurmuştur. ŞÖNİM'in, şiddete

maruz kalan kadınlar tarafından bilinmemesi bir yana, başvuru yapan anneye, 14 yaşındaki E'yi kuruma yerleştirerek konukevine gelebileceği söylenmiştir. Yasada bulunan, on iki yaşından büyük erkek ya da engelli çocukları olan kadınlara ev tahsis edilmesi durumundan hiç bahsedilmemiş; tam tersine şu an yerleşmiş bulundukları

kadın örgütüne başvurması önerilmiştir. E'nin, kardeşlerinin ve annesinin belki de yaşamını değiştirmesini sağlayan, aslında çok az yatağa sahip olan Kadın Örgütü'nün sığınmaevinde yer bulunmasıdır. Yer olmamasının alternatifi, E'nin annesi ve kardeşlerinden ayrılması ya da şiddete maruz kaldığı baba evine geri dönmesi olacaktır. Bu uygulama açıkça 6248 Sayılı Kanunun ve ŞÖNİM'lerin çocuk hakları açısından yetersiz olduğunu, Çocuk Koruma Kanun'unda da açıkça ifade edilen "çocuğun öncelikli yararı" ilkesini içermediğini, dolayısıyla çocukları şiddetten koruyacak bütüncül bir bakış açısında sahip olmadığını göstermektedir. Bu elbette ŞÖNİM'lerden ve aynı zamanda çocuk haklarının yaşama geçirilmesinden sorumlu olan ASPB'nin bu sorumluluğunun yerine getirmediğini göstermektedir. E vakasında, ASPB, ŞÖNİM ve üstündeki 6248 sayılı yasanın pozitif yükümlülük ihmalî söz konusudur.

3. Fokus: Adalet Sisteminin Aile İçi Şiddette Durumunda Çocuğun Korunmasında Dair Bakışı

Haritada yeşil odak ile gösterilen adalet sistemi içindeki kişi ve kurumların E, kardeşleri ve annesi ile kurdukları ilişkiler hiç bir düzeyde bir destek ilişkisi olamamıştır. Tam tersine sığınma evinde kalan anneye verilen koruma kararı çocuklar için verilmemiş,

gerekçe olarak da babayla görüşme hakları ifade edilmiştir. Çocuk hakları bakımından bu makul bir gerekçe olsa da, karar verilirken çocukların görüşüne başvurulmamış olması ve içinde bulundukları koşulların – öncelikli yararları bağlamında- dikkate alınmamış olması, ihmal durumunu ortaya çıkarmıştır. Koruma kararı verilmediğinden çocukların bir okula resmi kaydının gerçekleşmemiş olması da bu ihmalin boyutunu artırmıştır. Koruma sürelerinin kısalığı, çocukların ve

annen bu süreci sıklıkla ve tekrar tekrar yaşamasına yol açmaktadır. Adli yardım avukatlarının çocuk haklarıyla ilgili bilgi ve farkındalıklarının yetersiz kalması da ihmalî güçlendirmektedir .

Kilit Aktörler

Vakanın kilit aktörü, ironik bir biçimde ŞÖNİM’de başvuruyu alan kişidir. Asıl sorumluluğu başvuru yapan anneyi, 12 yaşından büyük erkek çocuğu ile birlikte yaşayabileceği ev tahsisi konusunda bilgilendirmek ve başvuruyu o biçimde almakken bunu yapmamış; hiç beklenmedik bir şekilde kadın örgütüne başvurmasını önermiştir. Burada kritik olan, sivil toplum örgütlerine göre çok daha fazla imkan sahip olan devletin kurumlarının, çocukların annelerinden ayrılmadan korunmalarını güvence altına alması; bu amaçla tüm çalışanlarını bilgilendirmesidir.

Vaka aracılığıyla, aile içi şiddet vakalarındaki bazı eksik aktörlerden bahsetmek de mümkündür. Şiddetin yaşandığı dönemde anne ve çocuklar ne muhtar, ne polis ne de başka bir devlet görevlisinden destek görmemiş, bunun için herhangi bir başvuruda bulunmamıştır. Vakanın yaşandığı dönemde Aile Hekimiği sisteminin kurulmamış olması, sağlık sistemi aracılığıyla bir müdahaleyi de ortadan kaldırmıştır. Çocuklar açısından önemli bir başka eksik aktör de öğretmenlerdir. Şiddetle mücadelede önemli bir rol oynaması gereken öğretmenler, bu vaka örneğinde de olduğu gibi çoğu zaman çocukların destek alabilecekleri kişiler olamamaktadırlar.

Müdahale Alanları ve Öneriler:

1) Çocukların şiddetle mücadele bakımından güçlendirilmesi

1.1) Hak arama mekanizmaları oluşturma ve mevcut olanları yaygınlaştırma
Bu mekanizmalar çocuklar için kolay ulaşılabilir olmalıdır.

- Yerelerde (mahallelerde) Çocuk Danışma/ Destek Bürolarının kurulması yahut Çocuk İzlem Merkezlerinin yerel olarak yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

- Belediyelerde Çocuk Dayanışma Merkezlerinin kurulması ve bu merkezlerde çocuk hakları alanında deneyimli çocuk gelişimcilerin, sosyal hizmet uzmanlarının ve avukatların zorunlu olarak bulundurulması sağlanmalıdır.

- Çocuk alanında çalışan STK’ların yerelerde yaygınlaşması, mahallelerde yapılacak çalışmaların desteklenmesi sağlanmalıdır.

- Yerel yönetimler ile STK’lar arasında koordinasyon kurulmalıdır.

- İnternet ortamında çocukların yaş aralıklarına uygun olarak bilgilendirici, yol gösterici siteler kurulmalıdır (Şiddete maruz kaldığınızda neler yapabilirsiniz, kimlere başvurabilirsiniz şeklinde ve bu sitelerde ihbar formlarının da yer alması).

1.2) Okullarda çocuk hakları, toplumsal cinsiyete dair eğitimler müfredata girmeli yahut STK’larla, kurumlarla işbirliğiyle periyodik olarak okullarda interaktif etkinlikler yapılmalıdır.

1.3) Şiddete dair farkındalıklar artırılmalıdır.

2) Okulların şiddetle mücadele bakımından güçlendirilmesi

- Okul idarecilerinin, öğretmenlerin, psikolojik danışmanların farkındalık bilincinin artırılması, bildirim yükümlüğünün yerleştirilmesi, bildirimle ilgili yönetmelik engelinin aşılması (suçtan haberdar olan personelin bunu öncelikle amirine bildirmesi) ve bildirimde bulunanların güvence altına alınması sağlanmalıdır.
- Çocukların, Çocuk İzleme Merkezleri uzmanları yahut bağımsız birimler aracılığıyla okullarda aile içi şiddet yönünden takibi, izlenmesi, değerlendirilmesi yapılmalıdır.
- Okullarda çocuk haklarına yönelik etkili çalışmalar yapılmalıdır.

3) Yasal ve İdari Mekanizmaların Şiddetle Mücadele Bakımından Güçlendirilmesi

3.1) 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da çocuklar açısından iyileştirmeler yapılması ve önleyici, koruyucu, destekleyici tedbirlerin uygulanabilir olması için altyapı kurulmalı, geliştirilmelidir -eğitim, sağlık, danışma vb. tedbirlere dair.

- Yasanın uygulanmasındaki aksaklıkları gidermek bakımından genelgeler hazırlanmalı, bilgilendirmeler yapılmalıdır.
- Yasanın 2/a maddesine -esas alınacak kanuni düzenlemelere- Çocuk Koruma Kanunu ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi eklenmelidir.
- Yasayı uygulamada görevini ihmal edenlerin ve bu nedenle hak ihlali-ne sebebiyet verenlerin -hakim, savcı, kolluk görevlileri- sorumluluğuna gidilmesi ve yaptırımların (Tazminatlar da rücu edilmesi, maaş kesme ve terfi durdurma gibi) uygulanması sağlanmalıdır.

3.2) Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) çocuğu birey olarak görmeli ve çocuğa özgü mekanizmaları işletmelidir.

- Çocuklar sosyal hizmet uzmanı, psikologlar tarafından değerlendirildikten sonra üstün yararı tespit edilerek ona özgü planlamalar yapılmalıdır.
- ŞÖNİM yönetmelik maddesi -12 yaşından büyük erkek çocuklarının sığınmaevine kabul edilmemesinin- çocukların üstün yararı gözetilerek değerlendirilmeli ve menfaati gerektirmedikçe ebeveyninden ayrılmaması sağlanmalıdır. Bu kapsamda şiddet mağdurları için ev tahsisinin hayata geçirilmesi, buna ilişkin altyapının oluşturulması ve kaynak yaratılması gerçekleştirilmelidir.
- Ev tahsisi bakımından mevcut durum ve planlamalar soru önergeleri, bilgi edinme vb. kapsamında öğrenilmelidir.
- Sistem işleyişini takip edecek mekanizmalar oluşturulmalıdır.

4) Baroların Şiddetle Mücadele Bakımından Güçlendirilmesi

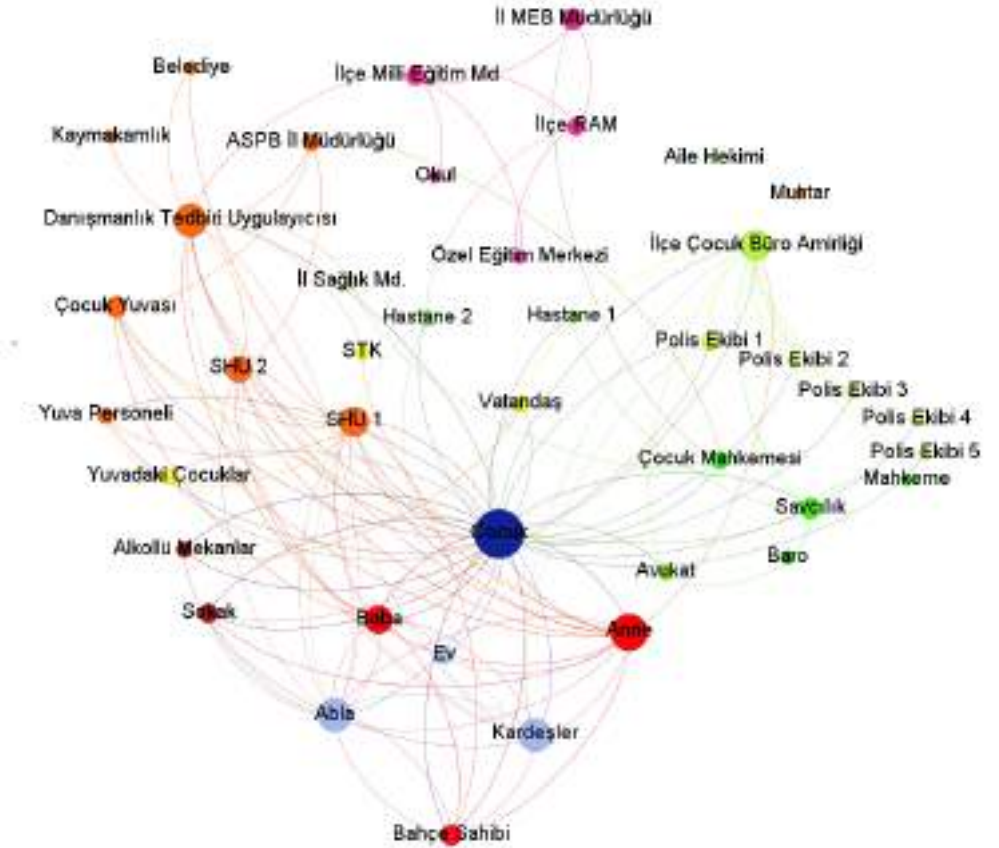
- Avukatlara yönelik ev içi şiddete dair eğitim programlarına çocuk hakları da eklenmelidir.
- Çocuk Hakları Merkezi'nin STK'lar ile koordinasyonu güçlendirilmelidir.
- Avukatlara yönelik çocuk haklarına dair sertifika programları düzenlenmelidir.

K. Vakası

(Ekonomik Şiddet ve Sokakta Çalıştırılan Çocuğun Korun(a)maması)

Vaka:

İstanbul'da 13 yaşındaki K'nın sokakta ailesi tarafından çalıştırılması ve durum tespit edilince koruyucu tedbirlerin uygulanma süreci başlaması ancak bu tedbirlere karşın çocuğun korunamamasına dair vaka.

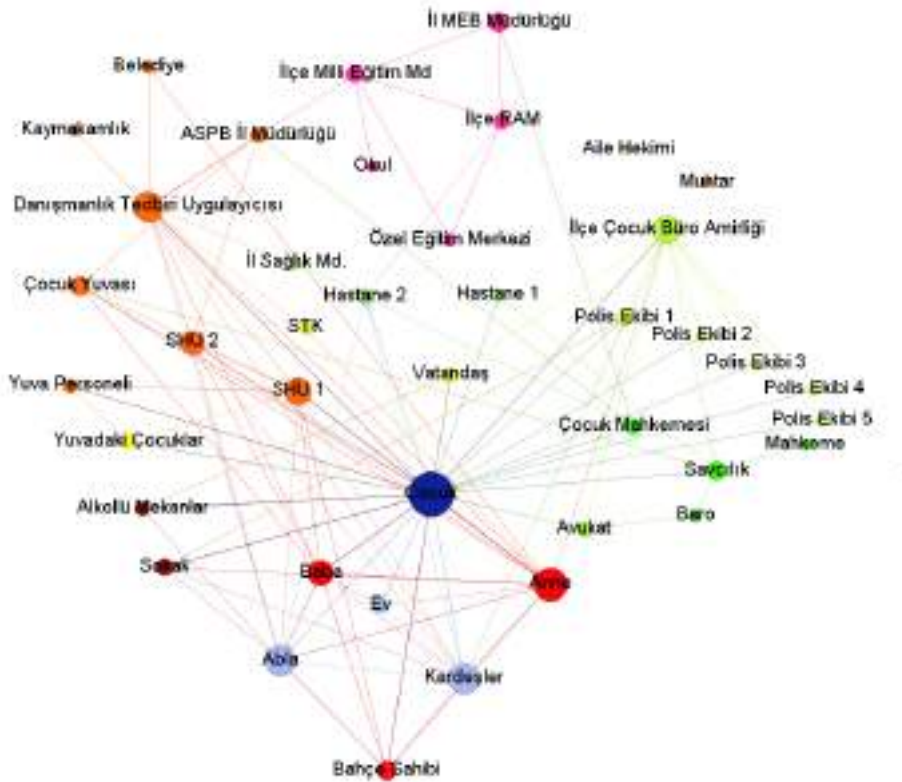
K. Vakası Tüm İlişkiler Haritası

Vaka Özeti:

İstanbul'un merkezi ilçelerinden birinde, uzun süre ailesi tarafından "dilendirilerek" çalıştırılan 13 yaşındaki K, öğle saatlerinden başlayıp gece geç saatlere kadar sokakta vakit geçirmek zorunda bırakılmıştır. Eğlence mekânlarının yoğunlaştığı sokaklarda masalara giderek darbuka çalarak, şarkı söyleyerek bazen de devam edemediği "okul" için harçlık isteyerek para kazandığı belirtilmiştir. K, 2012 başlarında çalıştırılan çocuk

olarak polis karakoluna alınır. Burada çalıştıranlar hakkında herhangi bir işlem yapılmadığı gibi, aynı olay defalarca tekrar eder. Bir vatandaşın şikayeti üzerine K, 2013 Şubat ayında acil koruma kararı ile kurum bakımına (Çocuk Yuvası) alınır. K ve ailesi ile görüşmeler yapıldığı sırada, olaya 50 yaşlarında olan zeytin bahçesi olan O karışır. O'nun zeytinlikleri vardır ve buradaki işleri yaptırmak için aileyi ucuz işgücü olarak kullanmaktadır. Aile ile yapılan görüşmeler sonucunda O artık çocuk ile ilgilenmeyeceğini belirtir.

Mayıs aylarında çocuk eğitim, sağlık, danışmanlık tedbirleri ve sosyo-ekonomik destek ile aileye teslim edilir. Danışmanlık tedbiri ile bütün aile bireyleri ile ilgilenecek olan danışmanın varlığı işleri kolaylaştırır. Fakat daha sonra ailenin barınma sorunu olduğu öğrenilir. Danışmanla yapılan görüşmede eğitim ve sağlık tedbirlerinin uygulanmadığı, sosyo-ekonomik desteğin bir çocuk için daha yapılmaya başladığı öğrenilir. Bir süre aile yanında kalan, bazı tedbirlerden yararlanması gereken çocuk 2014 yılı Ocak ayı başlarında amcası tarafından darp edilir. Bunun üzerine K çocuk büroya giderek amcasını şikayet eder. K hakkında koruma kararı çıkarılır ve yaşına-cinsiyetine uygun bir kuruluşa nakledilir. Amca hakkında herhangi bir işlemin başlatılmadığı öğrenilir.

K. Vakası Karşılıklı Yönlendirilmiş İlişkiler Haritası

"Sokakta çalıştırılma"
öyküsü ile 5 kez polis
ekibiyle İlçe Çocuk
Büro Amirliği'ne
gelen K, her defasında
annesine aynı uyarı
(Bir daha tekrarlandığı
takdirde para cezası
uyarısı) yapılarak
teslim ediliyor. Bir
vatandaşın K ile

64

2. Fokus: Tedbir Kararlarının Uygulanması

Bir vatandaş eşliğinde Çocuk Büro'ya gelen K'nin ifadesi alınıyor. Hem ekonomik hem fiziksel şiddet öyküsü bulunması gerekeşiyle önce acil koruma kararı ile yurda yerleştiriliyor. Yurda yerleştikten sonra bakım tedbiri kalkarak yerine hem kendisine hem de kardeşlerinden birine danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbir kararları çıkarılarak ailesinin yanına

geri döndürülüyor. Tedbir kararları ile ilgili mahkeme kararı üç farklı bakanlığa ait il müdürlüklerine ulaştırılıyor.

Bundan sonraki süreçte;

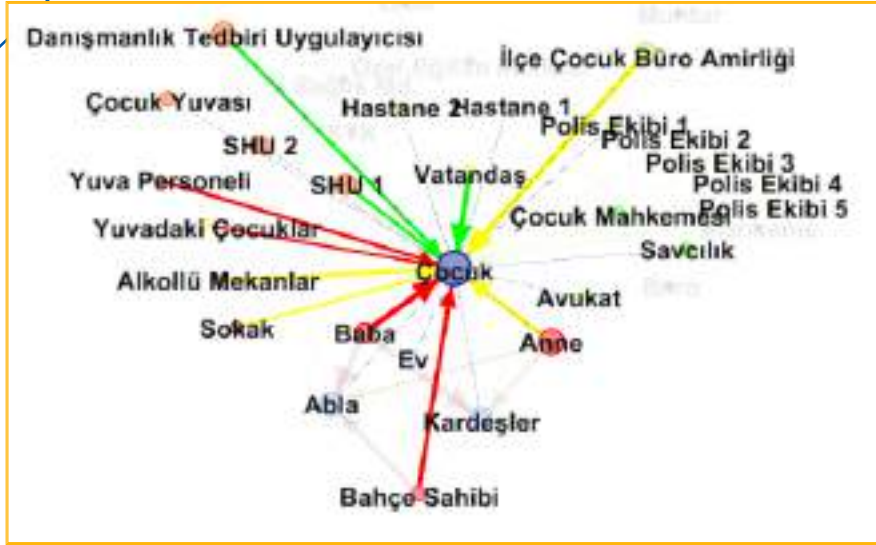
- Sağlık tedbiri konusunda il müdürlüğü içerisinde yetkili bir kurum olmadığından takibi yapılmadığı,
- Eğitim tedbiri konusunda ise sadece il ve ilçe müdürlüklerinin yazışmalarıyla K'nin devam etmesi gereken okula yazının ulaştığını ama K'nin okula devam etmediği
- Danışmanlık tedbiri uygulayıcısının anne ve çocuklar ile yapılan görüşmeler doğrultusunda yeni bir ev arayışı için STK ve yerel yönetimlerle iletişime geçtiği ve tedbir kararları ile ilgili koordinasyon ve takibi sağlama gayreti olduğu görülmektedir.

Çocuk koruma sisteminin en kilit araçlarından biri olan tedbir kararlarının çocuğun hayatında bir iyileşme sağlamadığı, bu araçların etkili şekilde uygulanmadığı görülmektedir. Tedbir kararlarını denetleyen kurum olan mahkemenin uygulayıcılar ile birebir iletişim kurmadığından etkili bir denetim mekanizması da işleyememektedir.

3. Fokus: Şiddetin Sonlandırılmaması:

Yukarıdaki şekilde K ile ilişkisi bulunan tüm aktörleri görebiliyoruz. K; sokakta çalıştırılma ve sokakta muhtemel yaşadığı şiddetin yanı sıra Çocuk Koruma Sistemine dahil olduktan sonra da şiddete uğramaya devam etmiştir. K'nin yaşadığı şiddetler ve türleri:

- Sokakta çalıştırılmaktadır. (Ekonomik ve fiziksel şiddet)
- Babasının fiziksel şiddet uyguladığını ifade etmiştir. (Fiziksel Şiddet)
- Ailesi ile birlikte bir bahçede çalıştığı ortaya çıkmıştır. (Ekonomik ve fiziksel şiddet)

- Acil koruma kararı ile gönderildiği yuvada yuva personelinin ve yuvadaki diğer çocukların ayrımcı söylemlerine maruz kalmıştır. (Psikolojik Şiddet)
- Ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirmeme (İhmal)
- Çocuk Büronun müdahaledeki yetersizliği (İhmal)
- K'nin görüldüğü alkollü mekanların ve diğer mekanların sahiplerinin bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemesi (İhmal)
- Sokakta K'y gören kişilerin bildirim yapmaması/görmezden gelmesi (İhmal)

K için çocuk koruma sistemindeki iki farklı müdahale uygulanmıştır: ilki bakım tedbiri verilerek çocuğun kurum bakımına alınmasıdır.

Diğeri ise tedbir kararları verilerek çocuğun ve ailenin desteklenmesidir. Bu iki müdahalenin çocuğun uğradığı şiddetin sonlandırılmasını sağlamaadığı gibi önlenmesi ve şiddet sonrası iyileşme için verilecek hizmetleri kapsamadığı görülmektedir.

Kilit Aktörler:

Bu vaka özelinden hareketle 3 kilit aktörden bahsedebiliriz.

- **"Duyarlı" vatandaş:** Bu vaka özelinde vatandaş konuya duyarlı olup çocuk ile birlikte Çocuk Büroya gitmeseydi, K büyük ihtimalle hala Çocuk Koruma Sistemi içerisinde yer almayacak ve bell hizmetlerden faydalanamayacaktı. Bu nedenle yurttaşların çocuk hakları ihlali karşısında bildirim yapması ve hatta sadece bildirim yapmak dışında olayın takipçisi ve denetçisi olması önemlidir.

- **Sosyal Hizmet Uzmanı:** Çocuk koruma sisteminde çocuklara yapılacak müdahalelere ilişkin kararlar sosyal hizmet uzmanları tarafından yazılan sosyal inceleme raporlarına dayalı olarak verilmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının çocuğun durumuna ilişkin kapsamlı bir sosyal inceleme raporu yazması çocuklar için verilecek tedbir kararları için kilit bir roldedir.

- **Danışmanlık Tedbiri Uygulayıcısı:** Bu vakada çocuğa verilen tedbir kararlarının koordinasyonu ve takibi için bir denetim görevlisi atanmadığı için danışmanlık tedbri uygulayıcısı bu sorumluluğu yerine getirerek ilgili kurumlara görevlerini hatırlatmıştır.

Müdahale Alanları ve Öneriler

- Vatandaş Bildirimi:

Türkiye’de çocuğa yönelik şiddete ilişkin bildirim yapılabilecek 2 hat var: 183 (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na (ASPB) bağlı) ve 155 (Emniyet Genel Müdürlüğü’ne (EGM) bağlı). Vatandaşların ihbar etmesinin önündeki en büyük engellerden biri; ihbar sonrasında çocukların muhattap olacağı kurumların (ASPB ve EGM) çocuk için daha iyi koşullar içermeyeceğine bağlı olan güvensizliktir.

Öneri:

• Çocukların “çocuk koruma sistemine” dahil olabilmeleri için bildirim yapılabilecek ve “etkili” yönlendirmeler yapabilecek güvenilir ve kolay ulaşılabilir kurumlar oluşturulması ya da var olan kurumların iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

- Çocuğa koruyucu ve önleyici çevre oluşturma:

Çocuğa koruyucu ve önleyici çevre oluşturmak için öncelikle çocuğu sokağa iten nedenlerin ortadan kaldırılması gerekiyor. Bu vaka iki farklı mücadele/müdahale çocuğa yönelik şiddetin sonlandırılmasına neden oluyor. Bunlar;

-Yoksullukla Mücadele

-Romanlara Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele

Öneri:

- Riskli bölgeler için çocuklara yönelik çocuğu destekleyici ve koruyucu hizmet veren kurumların haritası çıkarılmalı ve açık kalan alanlar tespit edilmelidir.
- Yerel yönetimlerin (belediye, belediye meclisi, muhtar) çocuklara yönelik hizmeti (Toplum merkezi vb.) artırılmalı ve iyileştirilmelidir.
- Çocukların farklı ihtiyaçlarına (Örneğin Roman çocuklar vb.) yönelik farklı sosyal hizmet modelleri geliştirilmeli ve bu modellerin hayata geçmesini sağlayacak uzmanların yetiştirilmesi ve artırılması sağlanmalıdır.
- Sokakta çalışan çocuklara yönelik etkili ve uygulanabilir müdahalelerin olduğunu kamuya ve yerel yönetime göstermek için iyi örnekler/modeller araştırılmalı ve bu kurumlar ile paylaşılmalıdır.
- Sokak sosyal hizmetinin yapılabilmesi için ekiplerin oluşturulması sağlanmalıdır.
- Çocuğa yönelik kent politikasının örgütlenmesi, talep edilmesi gerçekleştirilmelidir.
- STÖ’lerin hak temelli savunuculuk faaliyetleri yürütebilmeleri için STÖ’lere yönelik güçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.
- Mahalle bazlı yerel taleplerin oluşması için mahalle örgütlenmeleri desteklenmelidir.
- Eğitim ortamının çocukların hayatında kilit bir role sahip olduğundan hareketle;

- “Okul devamsızlığı”nın erken uyarı olduğu unutulmayarak bu konunun takibine ve denetimine önem verilmesi,
- Yerel yönetim ve Milli Eğitim Bakanlığının okulöncesi çocukların eğitimi için ücretsiz anaokulu ve kreşler sağlanması gerekmektedir.
- Eğitimin ulaşılabilir ve ücretsiz olması (Örneğin okul servislerin ücretsiz olması) sağlanmalıdır.

- Tedbir Kararlarının Uygulanması:

Şiddete uğrayan çocukların çocuk koruma sisteminden destek alabilmesi konusunda kolluk kuvvetlerinin rolü büyüktür. Bu vakada olduğu gibi 5 kez tekrarlanan hak ihlalinde dahi çocuklar için adli süreç başlamayabilmektedir. Adli sürecin başlaması; çocuğu koruma ve desteklemek için tedbir kararlarının alınması için gerekli bir sürçtür. Adli sürecin başlaması ve bu süreçte çocuğun yararını gözeten kararların verilmesi, bu kararların hayata geçirilmesi ve denetim süreçlerinde sıkıntılar yaşanmaktadır.

Öneri

- Tedbirlerin talep edilmesine ilişkin detaylı ve farklı çocukluk durumlarını gözeten bir usûlün ilgili uzmanların katılımı (sosyal hizmet uzmanı, hakim, STK çalışanları vb.) ile oluşturulması ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- Çocuk koruma sistemini mevzuat uygulayıcıları hariç çocuğa ve yetişkinlere detaylı ve etkili şekilde anlatılmasını sağlayacak araçlar hazırlanmalı ve bu konuda bilgi ve farkındalık oluşturulması sağlanmalıdır.
- Tedbir kararlarına, bu kararların uygulama süresi ve sürecine, hayata geçirmekten sorumlu kurumlara ve kurumlararası iletişim ve koordinasyonun nasıl olacağına ilişkin ulaşılabilir bilginin olması ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimlerin sorumlu olduğu danışmanlık ve bakım tedbirleri vardır. Bu tedbirler yerel yönetimler tarafından bilinmeli ve erişilebilir hale getirilmelidir.
- STÖ’lerin tedbir uygulaması için yeni bir mevzuat önerisi oluşturma fikri tartışılmalıdır.
- Tedbir kararlarının alınmasından sonra denetim, takip, ve değerlendirme yapabilmek için etkili mekanizmaların/kurumların/kurulların/sistemin oluşturulması sağlanmalıdır.
- Tedbirleri uygulayacak ve takip edecek kurum ve/veya kişilerin yeterliliğini artırmak üzere bakanlıklar bünyesinde eğitimler düzenlenmelidir.
- Mevzuatı uygulayanlara mevzuat okuryazarlığına ilişkin eğitimler yapılmalıdır.
- Tedbirlere ilişkin mahkeme kararlarında gerekçeler detaylı ve net bir biçimde yer alması sağlanmalıdır.
- Birden fazla tedbir kararının olduğu durumlarda tedbir kararlarına ilişkin görevlendirmelerin ve bu kararların koordineli biçimde uygulanmasını sağlayacak, denetiminden de sorumlu denetim görevlisinin (mümkünse ASPB’den) atanması yapılmalıdır.

- Tedbirlerin takibi ve uygulanması için ilgili bakanlıklarda özel ve ayrı bir birim oluşturulmalı ve oluşturulurken farklı dünya örneklerinden yararlanılması sağlanmalıdır.
- Çocuk adalet sistemindeki sorunların çözülmesi için iyi bir çocuk koruma sistemine ihtiyaç vardır. Etkili ve uygulanabilir bir çocuk koruma sisteminde yapısal olarak bir değişim ve mevcut sorunların çözümü için sivil toplum etkili bir savunuculuk çalışması yürütmelidir.
- Suçta sürüklenen çocuk için uygun sosyal hizmet modeli bulunmuyor. Toplum merkezleri, toplum odaklı çalışmalar gerekiyor. Bu tür durumlarda kurum bakımından ziyade gündüzlü kuruluşların çalışma yürütmesi sağlanmalıdır.
- İl çocuk koordinasyon kurullarının etkililiğinin artırılması sağlanmalıdır.
- Sağlık tedbirinin etkili şekilde uygulanabilmesi için hastanelerde yönetmelik/yönerge oluşturulmalıdır.
- Hastanelere bugüne değin gelen sağlık tedbirlerinin sayısını ve bunların takibine ilişkin durumun bilgisi STK'lar tarafından Bakanlık'tan istenmeli ve durum değerlendirilmelidir.

Diğer Öneriler:

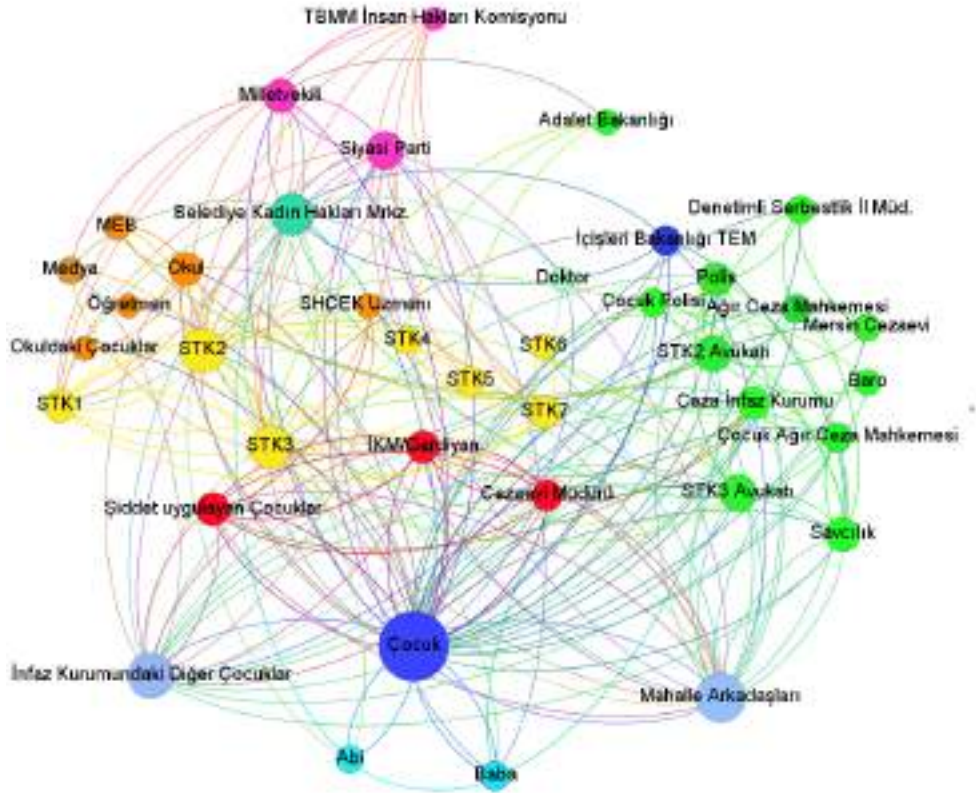
- Alkollü mekanlarda çalıştırılan çocuklar için yerel yönetimler ile iletişime geçilmeli ve bu konuda sorumluluk almaları sağlanmalıdır.
- Alkollü mekanlarda ve sokaklarda çocukların çalıştırılmasına ilişkin yapılan denetimin düzenli yapılabilmesi için gerekli insan ve mali kaynak artırılmalıdır.

Ş.A. Vakası

(Kapalı Kurumda Şiddet)

Vaka:

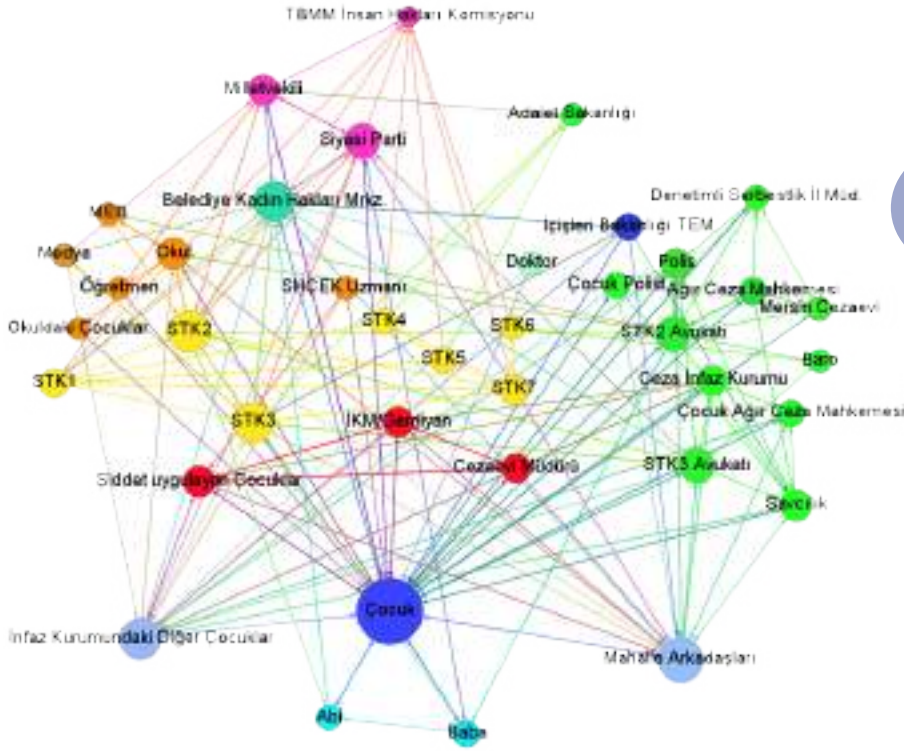
16 yaşındaki Ş.A.'nın kapalı infaz kurumunda yaşadığı ve tanık olduğu şiddete dair vaka.

Ş.A. Vakası Tüm İlişkiler Haritası

Vaka Özeti:

Vaka, özellikle Ş.A.'nın kapalı infaz kurumunda gördüğü şiddette odaklanmaktadır. Ş.A. Mersin'de Kürtlerin yoğun olduğu bir mahallede zorunlu göç mağduru olan ailesiyle yaşıyor. 12 yaşından itibaren babası tarafından hırsızlığa zorlanıyor. Buna direnen Ş mahalledeki politik örgütlenmelerle ilişki kuruyor ve eylemlere katılmaya başlıyor. Katıldığı eylemlerde polis şiddetine uğrayıp gözaltına alınan Ş en sonunda tutuklanarak 16 yaşında Pozantı Cezaevi'ne gönderiliyor. Daha sonradan kamuoyunun gündemine oturan şiddet olayları sırasında cezaevinde tutuklu olarak bulunuyor ve birçok şiddet eylemine maruz kalmanın yanı sıra tanık da oluyor.

Ş.A. Vakası Karşılıklı Yönlendirilmiş İlişkiler Haritası

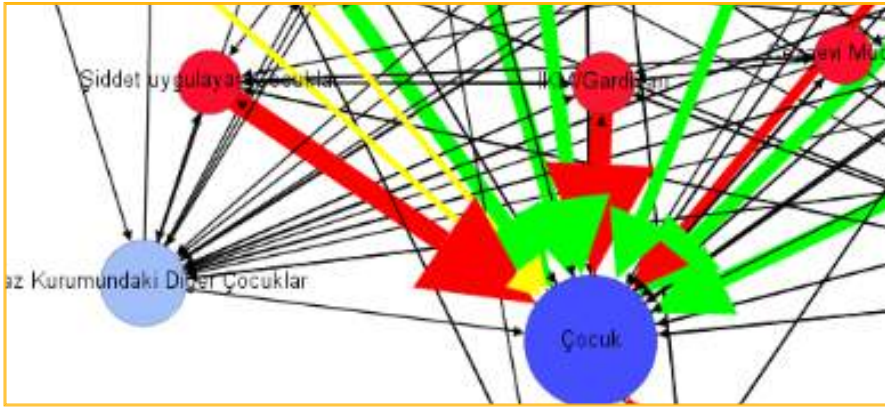
Öyle ki cezaevinde kalan daha büyük çocuklar idarenin teşviki ile politik mahkum olan çocuklara tecavüz, fiziksel, ekonomik ve psikolojik şiddette bulunuyor ve koğuşun işlerini onlara yaptırıyorlar. Ş. ile birlikte 10 kadar çocuk tarafından bir meslek uzmanına açıklanan bu olaylarda bir çocuk dışında hiçbiri cinsel istismara kendisinin maruz kaldığını kabul etmemekle beraber “başkalarına yapıldığına tanık olduklarını” bildiriyorlar. Olayın basına yansımalarının ardından çok sayıda meslek örgütü ve STK harekete geçiyor ve meclise bir rapor hazırlanıyor. Başta Belediye kadın merkezi çalışanları tarafından ortaya çıkan bu olaydan sonra, çalışan doktor tarafından mağdur çocuklara psikolojik grup çalışması ile destek veriliyor.

Ş. cezaevinden çıktıktan sonra sivil toplum kuruluşları ile ilişkilendirilerek Pozantı cezaevinde yaşanan bu olayları gündemleştirmek için çalışmalara başlıyor. Mersin’de Çakıl Derneği ile ilişki kurarak diğer çocukların psikolojik sağaltımı için kilit bir rol oynuyor.

Ş. cezaevinden çıktıktan sonra eğitimini sürdürmeye çalışıyor fakat diğer eski hükümlü çocukların birçoğu gibi okul idaresi ve öğretmenlerin ayrımcı ve dışlayıcı tavırlarıyla karşılaşılıyor. En sonunda karıştığı bir kavgadan dolayı okuldan atılan Ş., Çakıl Derneği’ndeki avukat ve öğretmen üyelerden destek istiyor. Bu üyelerin çabası ile okula kaydının yeniden yapılması için çalışıldığı sırada ise tekrar tutuklanıyor.

Ş.A. Vakası Stratejik Harita

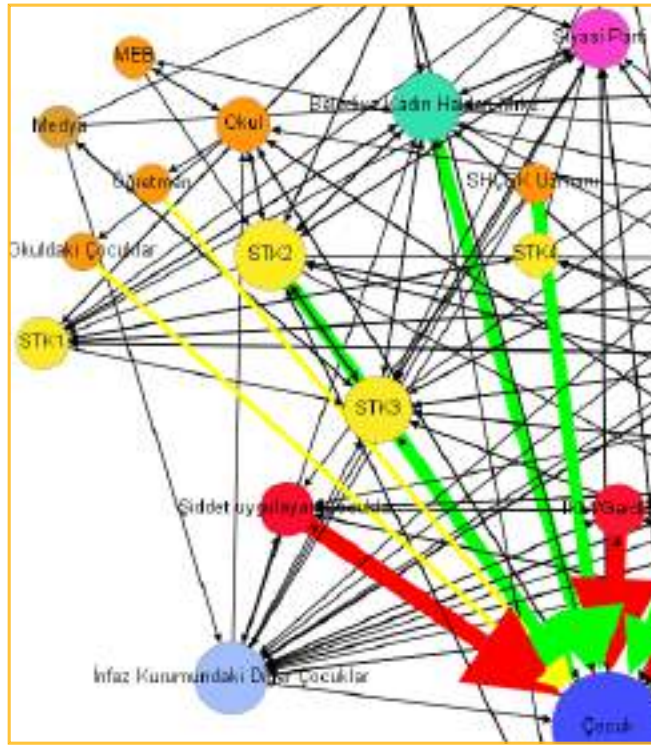
1. Fokus: Kapalı Kurumda Çocuk Adalet Sisteminin Temel İlkelerinin İhlal Edilmesi

Ş.A'nın kapalı kurumda yaşadığı şiddet, devletin, koruması altında bulunan bir çocuğu koruma yükümlülüğünü yerine getirememesinin yanı sıra sistematik bir şiddet döngüsünün yaratılması ile büyümüştür. Öyle ki gerek çocukların birbirlerine şiddet göstermesi teşvik edilmiş veya görmezden gelinmiş; gerekse kurum içindeki personel zamanında ve etkin bir müdahale yapmadığı için şiddetin boyutları artmıştır. Kurumda şiddet gören çocukların Kürt olması ve politik eylemlere katılmış olma gibi ortak özellikleri, maruz kaldıkları şiddetin nedenleri arasında "ayırımcılık" olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çocuğa özgü adalet sisteminin temel ilkelerinden olan "ayırımcılık yapmama" ilkesinin gözetilmesi konusunda sorunlar yaşandığı açıktır. Ayırımcılığın önlenmesi konusunda özellikle çocuklarla bir araya gelen personelin insan hakları eğitimi konusunda güçlendirilmesi, çocukların hızlı bir şekilde ulaşabileceği tarafsız ve etkin başvuru mekanizmaları oluşturulması, kapalı kurumların bağımsız izlemeye açılması gibi mekanizmalar şiddetin oluşmasını önleyebilirdi. Ayrıca benzer kurumlarda şiddetin tekrar oluşmamasını sağlamak için sorumluların cezasız kalmamasını sağlayacak hukuki düzenlemelerin güçlendirilmesi gerekliliği de ortadadır. Öte taraftan bu vaka, yine çocuğa özgü adalet sisteminin temel ilkelerinden biri olan "özgürlüğün kısıtlanmasının son çare olması" ilkesinin işletilmediğini; kapalı kurumlarda çocukların günlük yaşamlarının planlanmasında toplumla bütünleşmeye yönelik "onarıcı adalet" yaklaşımı yerine halen "cezalandırıcı ve ıslah edici" yaklaşımın hüküm sürdüğünü göstermektedir.

2. Fokus: Adalet Sistemine Dahil Olan Çocuğun Etketlenmesi, Ayırımcılığa Uğraması

Vakada da belirtildiği gibi Ş. cezaevinden çıktıktan sonra eğitimini sürdürmeye çalışıyor fakat diğer eski hükümlü çocukların birçoğu gibi okul idaresi ve öğretmenlerin ayrımcı ve dışlayıcı tavırlarıyla karşılaşılıyor. En sonunda karıştığı bir kavgadan dolayı okuldan atılan Ş., Çakıl Derneği'ndeki avukat ve öğretmen üyelerden destek istiyor. Bu üyelerin çabası ile okula kaydının yeniden

sebebi olmuştur. Dolayısıyla eğitim kurumlarının ayırmacılığın önlendiği kurumlar haline getirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu vakada şiddet döngüsünün görünür hale gelmesi, cezasızlıkla mücadele ve şiddet travmasının iyileşme süreçlerinin güçlendirilmesi konusunda sivil toplum aktörlerinin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Çocukların erişebildiği farklı uzmanlıkları olan sivil toplum üyeleri, vakaya müdahale edebilmiştir. Bu noktada çocuklar için hızlı, etkili ve erişilebilir başvuru mekanizmaları oluşturulması bir gerekliliktir. Öte taraftan kapalı kurumların sivil ve bağımsız izleme mekanizmalarına açılmasının önemi de ortadadır.

Çocuğa karşı şiddetin “olmadan önlenmesi” konusunda;

- Kapalı kurumlarda çalışan hekimlerin ve diğer meslek elamanlarının güçlendirilmeli, İstanbul protokolünün yaygınlaşması sağlanmalıdır.
- Kapalı kurumlardaki sorunların bilinmez ve görünür olmayışı önlenmelidir.
- Medya çocuk hakları ihlallerini "önleyici, koruyucu, iyileştirici" odakla gündemde tutmalıdır.
- Çocuğa özgü adalet sisteminin gereklilikleri sağlanmalıdır (Örneğin çocukların yüzde doksanın avukatı olmadığı sorunu çözülmeli, adalete erişimleri sağlanmalıdır. Çocukların yaşları büyütülerek yetişkin ceza sistemine dahil olmaları ile mücadele edilmelidir. 18 yaş sınırı ile ilgili çocuğa uygun düzenlemeler yapılmalıdır).
- Eğitimde anadilin kullanılmamasına ilişkin sınırlılıkların yarattığı şiddet üzerine çalışmalar yapılmalıdır.

Çocuğa karşı şiddet vakalarına müdahale ve koruyucu mekanizmalar konusunda;

- Kapalı kurumlarda yaşananlar, çocukların ajanlaştırılması vb. sorunlar kamuoyuna aktarılmalıdır (Sokak hareketleri vb).
- Tahliye sonrası destek hizmetler ve süreç güçlendirilmelidir (Çocukların toplumsal hayata hazırlanması, eğitimlerine devam etmeleri, ailelere destek verilmesi gibi).
- Tahliye olan çocuklara ilişkin bütüncül ve ortak çalışmalar yürütülmelidir.

Çocuğa karşı şiddetin tekrarlanmaması konusunda;

- Kurum içinde yaşanan ihlalin ortaya çıkması için etkili bağımsız izleme mekanizması oluşturulmalıdır.
- Çocuk cezaevleri kapatılsın girişi çalışması ortaklaştırılmalı, çok disiplinli yürütülmelidir.
- İnsan hakları savunucuları desteklenmeli, korunmalı, hak ihlaliyle ilgili çalışan kişilere yönelik destek çalışmalar yürütülmelidir (Hukuki destek, psiko sosyal destek vb).

Mersin'de çocuğa karşı şiddetin önlenmesi konusunda özel odaklar;

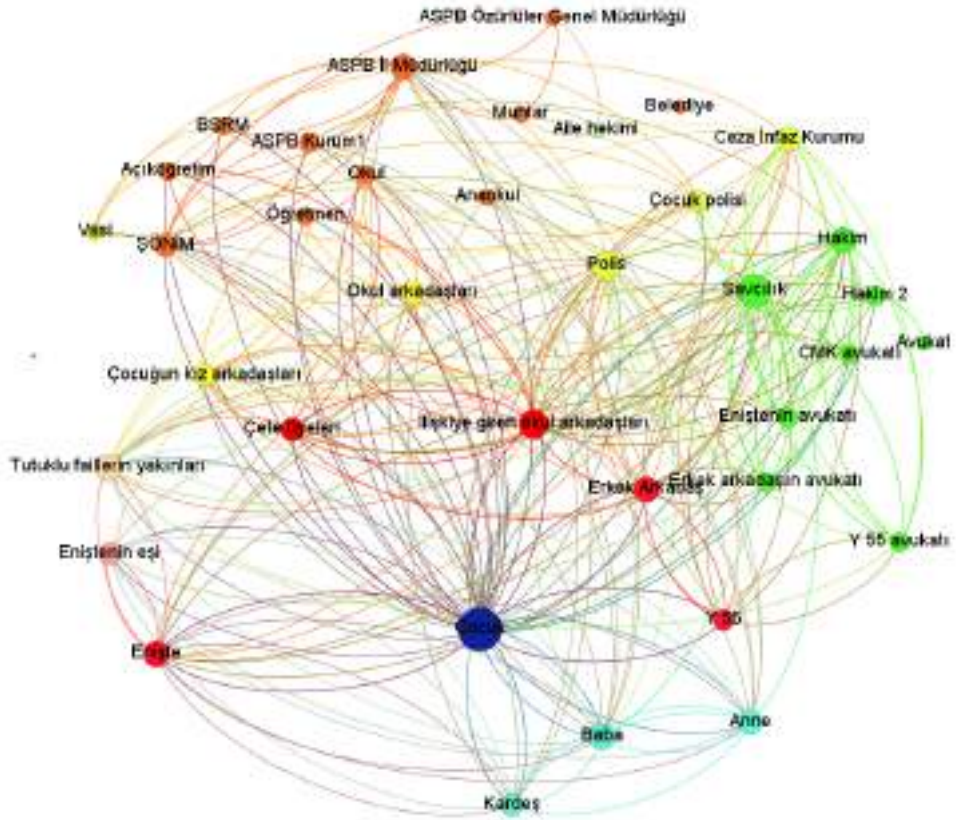
- Siteler karakolunun kaldırılmalıdır.
- Tahliye olan çocuklara yönelik sistematik uygulanan idari para cezalar için yerelde hukuki mücadele yürütülmelidir.

F.Ö. Vakası

(Cinsel Şiddet Döngüsü)

Vaka:

14 yaşındaki F.Ö'nün cinsel şiddet döngüsüne dair vaka.

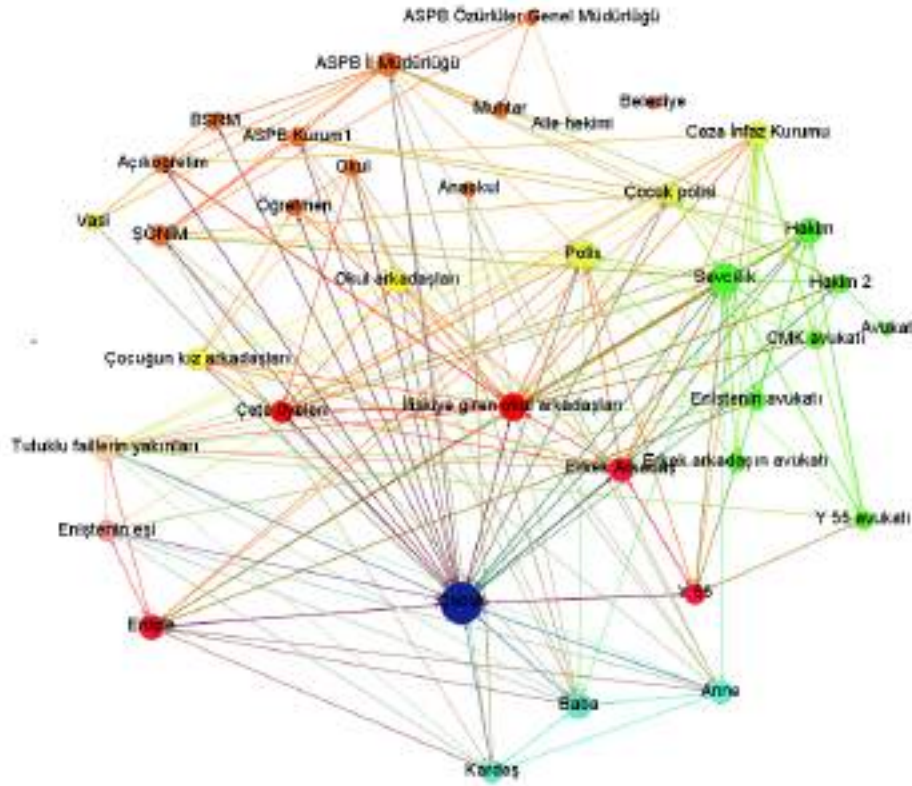

F.Ö. Vakası Tüm İlişkiler Haritası

Vaka Özeti:

Vaka, şu anda 14 yaşında olan F.Ö'nün cinsel istismar döngüsü hakkındadır. F.Ö'nün ilk istismarı 2 yıl önce eniştesi tarafından gerçekleşmiştir. İki yıl boyunca 4-55 yaş arasında 25 erkek tarafından cinsel olarak kullanılmıştır.

F.Ö'nün cinsel istismarı okul arkadaşlarıyla flörtlerinde yaşadığı birliktelikler sonucu ağırlaşıyor. F.Ö'nün yaşları 14-18 yaşları arasındaki okul arkadaşları, onunla arkadaşlık kurup cinsel ilişkiye giriyorlar. Sonrasında okul çevresinde bulunan çete grupları da F.Ö'ye ulaşp flört teklifi ile ilişkiye giriyorlar.

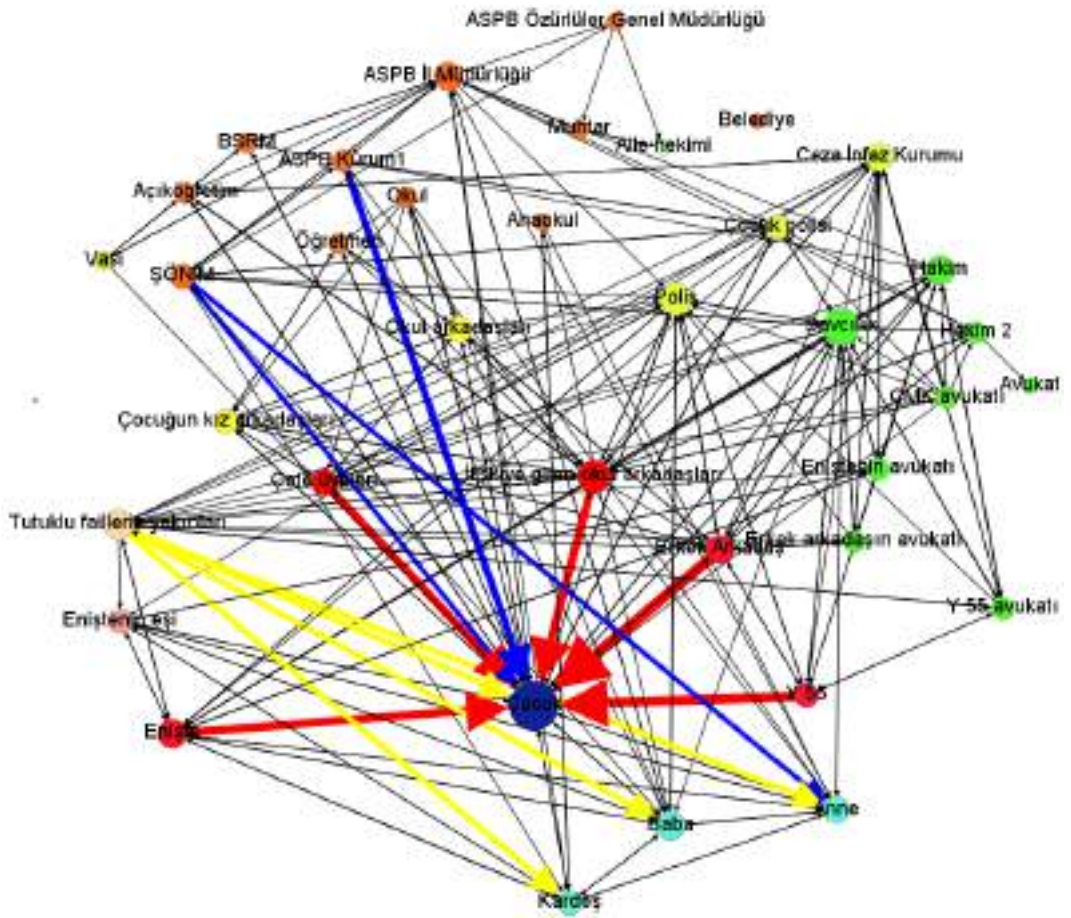
F.Ö. Vakası Karşılıklı Yönlendirilmiş İlişkiler Haritası

Tüm bunların yanı sıra F.Ö'nün 27 yaşındaki erkek arkadaşı ile sürekli devam eden bir birlikteliği var. Bu birlikteliğin sonunda erkek arkadaşı F.Ö'yü Y 55 ile tanıştırıyor.

Y 55, F.Ö. ile birlikte olmak istiyor. F.Ö kabul etmiyor. Kısa süre sonra erkek arkadaşı tekrar F.Ö'yü ikinci defa eve çağırıyor. F.Ö. erkek arkadaşıyla evde iken Y55 ile yalnız bırakılıyor. Y55 ısrarla para karşılığında cinsel ilişki teklifinde bulunuyor ve F.Ö'nün ifadesine göre "çok ısrar ettiği için" onunla birlikte oluyor.

Kayıp ilanı ile iki gün sonra erkek arkadaşının evinde Y 55 ile bulunan F.Ö çocuk şubeye götürülüyor. F.Ö. ASPB tarafından korunmaya alınıyor ve kuruma yerleştiriliyor. Farklı zamanlarda 3 kez sorgulandıktan sonra yaklaşık 25 kişiyle birlikte olduğu anlaşılıyor. F.Ö. bu birliktelikleri "flört" olarak tanımlıyor. F.Ö'nün verdiği ifadelerde adı geçenler sorgulanıyor. Şu anda 8 kişinin tutukluluğu devam ederken bu kişiler ve yakınları tarafından aile tehdit ediliyor. Bunun üzerine ASPB, aileyi başka bir ile naklediyor. F.Ö. ailenin nakledildiği ildeki BSRM'ye yerleştiriliyor. F.Ö'nün başına gelenlerle ilgili aile bilgilendirilmiyor. Bilgilendirilmeme nedeni ailenin olanları fark edecek kapasitede olmadığına gerekçe gösterilmesidir. F.Ö. iki kardeş. 6 yaşın-

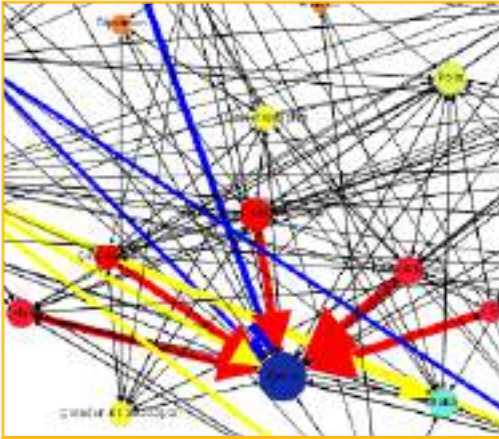
daki kardeşinde ve annesinde zeka geriliği bulunuyor. Bu konuyla ilgili herhangi bir destek alıp almadıkları belli değil. Baba halk arasında “saf” olarak nitelendirilen biri. Ekonomik durumu düşük bir aile.

F.Ö. Vakası Stratejik Harita

1. Fokus: Çocuğun Maruz Kaldığı Şiddetin Farkedilmemesi

F.Ö'nün içinde bulunduğu şiddet döngüsü, ailenin çocuğun koruma ve bakım yükümlülüğünü yerine getirememesinin yanı sıra bunun kamu tarafından fark edilmemesi/ veya durumun görmezden gelinmesi ile büyümüştür. F.Ö'nün yaşadıkları iki yılı aşkın bir süreyi kapsamaktadır. Bu iki yıl içerisinde okulda durumun fark edilmemiş olması düşündürücüdür. Haritadan da görüleceği gibi öğretmenin durumu fark etmesi; devamsızlık, okul dışı zamanlarda nerede olduğu konusunda belirsizlik vb. durumlara müdahale etmesi ve bildirim yükümlülüğünü yerine

getirmesi şiddet döngüsünün büyümeden müdahale edilebilmesini sağlayabilirdi. Ayrıca 14 yaşındaki bir kız çocuğunun 27 yaşındaki erkek arkadaşı ile uzun süredir ve asimetrik bir ilişkisi olmasının fark edilmemiş olması da eğitim sisteminde çocukların rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden etkin yararlanmadığına da işaret ediyor olabilir.

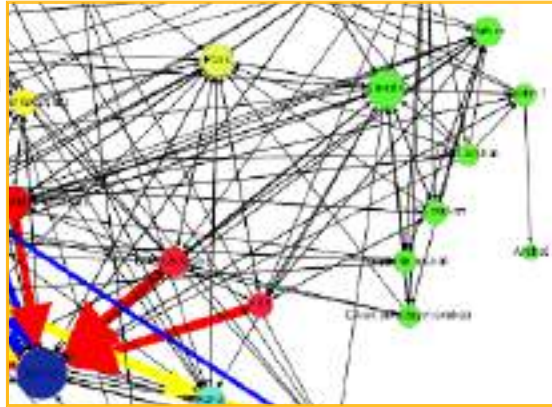
2. Fokus: Çocuğa Ve Aileye Yönelik Yetersiz Tedbirler

F.Ö'nün vakasında ASPB'nin aileyi başka bir ile nakletmekten F.Ö. ile ilgili başka

bir tedbir uygulanmadığı görülüyor. Halbuki eldeki veriler gerek aileye gerekse F.Ö'ye etkin bir danışmanlık sürecinin başlatılması gerektiğini göstermektedir. Öte yandan F.Ö'nün başına gelenlerle ilgili ailenin olanları fark edecek kapasitede olmadığına gerekçe gösterilerek bilgilendirilmemesi de kaygı verici bir durumdur. Öyle ki ebeveynlerin "fark edecek kapasitede" olmayışlarına dair bir kanı onların da desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Halbuki bu konuyla ilgili herhangi bir işlem yapıldığına dair bir bilgi yoktur. Ayrıca evde 6 yaşındaki kardeş ve annede zihinsel engel olduğu bilgisi, ailenin özel bir destek alması gerekliliğine işaret etmektedir.

Kilit Aktörler

Bu vakada koruyucu ve önleyici aile ve akran desteğinin bulunmaması nedeniyle öğretmen, rehberlik öğretmenin önemli kilit rolleri bulunmaktadır. Öte taraftan aile hekimliği, Alo 183, çocuk ve destek danışma hizmetleri gibi mekanizmalar işlevsel olsaydı, şiddet döngüsünün büyümeden kırılabilceğini ifade etmek mümkün olabilirdi. Bunun yanı sıra aile bireylerinde zihinsel engel olduğuna dair bilgi, ailenin başta ASPB bünyesindeki Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Müdahale Alanları ve Öneriler

Çocuğa karşı şiddetin "olmadan önlenmesi" konusunda;

- Okullarda bildirim yükümlülüğü mekanizması güçlendirilmelidir.
- Şikayette bulunanların veya bildirim yükümlülüğünü yerine getirenlerin dışlanma, etiketlenme veya başka şekillerde "cezalandırılması" önlenmelidir.
- Çocuğa karşı cinsel şiddetin önlenmesinde aileler güçlendirilmelidir.
- Önemli ancak süreçte işlevsiz kalan aktörler harekete geçirilmelidir.

- Aile hekimliğinin güçlendirilmesi
- Köylerdeki imamlar/ muhtarlar
- Halk eğitim merkezlerinde çocuğa karşı şiddetin önlenmesi konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Toplumsal cinsiyet konularında çalışılmalıdır.
- Sınıf ve sosyal yapı ile şiddet arasındaki ilişki analiz edilmelidir.
- Sosyal medyanın cinsel şiddet aracı olarak kullanılabildiği göz önünde tutulmalıdır.
- Öncelikle televizyonlardaki yayınlar olmak üzere medyanın tecavüz gibi cinsel şiddeti normalleştirmesi önlenmelidir.
- RTÜK'ün etkinliği artırılmalıdır.
- Çocuklarda "başvuru-başvurma bilinci"nin yükseltilmesine dair çalışmalar yapılmalıdır.
- İlköğretimin ilk yıllarından itibaren cinsel eğitim başlamalı, müfredata iletişim dersleri konulmalıdır.
- Çocuklar, başta cinsel şiddet olmak üzere şiddetin her türüne karşı "hayır" deme konusunda güçlendirilmelidir.
- Risk gruplarına yönelik özel önlemler alınmalı, örneğin özel gereksinimli çocukları olan aileler özel olarak desteklenmelidir.
- ASPB'nin sadece şiddet yaşandıktan sonra müdahale aşamasında değil, çocuğa karşı şiddetin önlenmesindeki tüm süreçlerde sorumluluklarını yerine getirmesi yükümlülüğüne sahip olduğu sürekli göz önünde tutulmalıdır.

Çocuğa karşı şiddet vakalarına müdahale ve koruyucu mekanizmalar konusunda;

- Cinsel şiddet görenlerin deşifre olmamak için başvuru yapmadıkları göz önünde bulundurularak, başvuru süreçlerinde "gizlilik" ilkesinin yüzde yüz sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Çocuğa karşı şiddet durumlarında etkili müdahale konusunda 4 telefon kuralı olarak tanımlanan bildirim yerlerine bildirim yapılması sağlanmalıdır (1. ASPB, 2. Savcılık, 3. Baro ve 4. Aile).
- Müdahale ve koruma süreçlerindeki istasyonların niteliği güçlendirilmelidir.
 - **Çocuk Şube:** Trabzon'da çocuk şubenin farklı gruplara da hizmet ediyor olmasının çeşitli sorunlar yarattığı dile getirilmiştir. Örneğin çocuk şube, sınır dışı edilen kişilerin barındırıldığı yer olarak da kullanılabilmektedir.
 - **Jandarma:** Trabzon özelinde çocuk şube olsa bile kırsalda jandarmasının müdahale ediyor olması ve jandarmanın yetkin ve donanımlı olmamasından dolayı yaşanan sorunlar dile getirilmiştir.
- F.Ö. vakasında olduğu gibi cinsel şiddet görenlerin damgalanmasını- etiketlenmesini engelleyecek önlemler alınmalıdır.
- Okulda diğer çocukların ve bu çocukların ailelerinin olan bitenlerden haberdar olma olasılıkları bulunduğu ancak herhangi bir bildirim yapmadıkları ve koruyucu süreç başlatmamış olmalarının dikkate alınarak müdahalenin mikro, mezzo ve makro düzeyde yapılması sağlanmalıdır.
- Cinsel şiddet gören çocuğun karşılaştığı/ karşılaşılabileceği toplumsal baskının yok edilmesine dair çalışmalar yapılmalıdır.

- Yetkililer süreçlerde “-mış” gibi yapmadan etkin ve etkili müdahale etmelidir.
- Çocuğa özgü ve adil bir yargılama süreci yapılandırılmalıdır.
- Yargılama sürecinde ikincil mağduriyeti/ travmayı önlemek için mekanizmalar oluşturulmalıdır (Çocuk İzlem Merkezi, Çocuk Görüşme Odaları gibi. Trabzon’da bu konuda ÇOM kuruluşu sürmekte).
- 6284 Sayılı Kanununun 20. maddesinde belirtildiği gibi “Bakanlık, gerekli görmesi hâlinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılabilir.” hükmünün yaygın olarak işletilmesi sağlanmalıdır.
- Özeld e cinsel şiddet olmak üzere tüm şiddet türleri ile ilgili döngülerde etkili ve etkin müdahale modelleri oluşturulmalıdır.
- Koordinasyon kurulunun ve il koordinasyon merkezlerinin etkinliği ve işlevi artırılmalıdır.
- Yeni çocuk koruma modeli (Ön değerlendirme, risk takip ekibi, tedbir) çalışmaları sürmekte iken, uygulamada model çalışmalarının yeterli ve donanımlı insan kaynağı barındırmamasının sorunlar yaratacağı göz önünde tutulmalıdır.
- 6518 Sayılı Kanunda belirtilen Çocuk Destek Merkezleri’nin işlevleri geliştirilmelidir (“Çocuk Destek Merkezleri”; Suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını” tanımlamaktadır).

Çocuğa karşı şiddetin tekrarlanmaması konusunda;

- Çocuğa karşı şiddetin gerek cezasız kalmaması gerekse emsal kararlar alınmasına katkıda bulunmak amacıyla stratejik dava takibi yapılmalıdır (Bu konuyla ilgili otizm davası örnek verilmiştir. Bu konuyla ilişkili olarak gündemde olan bir vaka hakkındaki bilgi paylaşımında bulunulmuştur. Linki: <http://www.haberturk.com/gundem/haber/944312-kemenceci-19-cocuga-cinsel-istismar>).
- Baroların etkililiği ve etkinliği güçlendirilmelidir. Baroların uygulamalarda zorlandıkları konular giderilmelidir (Örneğin çocuk mahkemesinde stajyer avukat olamamak ile ilgili yönetmeliğin değiştirilmesi gibi).
- Türkiye’de normlar hiyerarşisinin tersten işleyişi önlenmelidir (Örneğin kimi durumlarda bir tebliğ, kanundan daha çok önem ve işlev kazanabiliyor).

Çocuğa karşı şiddetin önlenmesi konusunda diğer özel odaklar;

- Suça sürüklenen çocuk için adli tıp kurumunun yetersizliği giderilmelidir
- Suriyeli çocuklar ile ilgili hak temelli çalışmalar planlanmalıdır.

